

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХАРЧУВАННЯ ТА ТОРГІВЛІ**

АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Методичні вказівки у схемах, формулах та таблицях
для студентів напряму підготовки 6.030601 «Менеджмент»

**Харків
2015**

Рекомендовано кафедрою
економічного аналізу та статистики
протокол № 11 від 15.05.2015 р.

Рецензент: к.е.н., проф. Кашена Н.Б.

ЗМІСТ

	стор.
Вступ	4
Розділ I. ЗНАЧЕННЯ, ЗАВДАННЯ, МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	5
Тема 1. Наукові основи економічного аналізу господарської діяльності підприємства	5
Тема 2. Види аналізу господарської діяльності підприємства, його інформаційне забезпечення та особливості організації.....	19
Тема 3. Метод і методика економічного аналізу господарської діяльності підприємства	46
Тема 4. Методичні прийоми аналітичних досліджень.....	53
РОЗДІЛ II. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ НАЙВАЖЛИВІШИХ ПОКАЗНИКІВ ВИРОБНИЧО-ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	78
Тема 5. Аналіз виробництва і реалізації продукції	78
Тема 6. Аналіз витрат підприємства	83
Тема 7. Аналіз використання трудових ресурсів і витрат на оплату праці	87
Тема 8. Аналіз фінансового стану підприємства	94
Тема 9. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства	102
Рекомендована література	106

ВСТУП

Для забезпечення успіху на ринку, створення належного іміджу підприємству потрібен якісний системний, комплексний аналіз усіх показників фінансово-господарської діяльності, спрямований на прогнозування подальшого розвитку, на вироблення рекомендацій для прийняття продуманих і обґрунтованих рішень щодо підвищення конкурентоспроможності та отримання максимального прибутку.

У зв'язку з цим зростають вимоги до рівня підготовки майбутніх менеджерів, економістів та фінансистів. Знання основ аналізу господарської діяльності сьогодні обов'язкові для всіх фахівців, зайнятих у сфері обліку, фінансів та аудиту. Обов'язок кваліфікованого спеціаліста економічного профілю добре володіти сучасними методами економічних досліджень, майстерно виконувати комплексний мікроекономічний аналіз.

Аналіз господарської діяльності посідає важливе місце в процесі підготовки і прийняття управлінських рішень, є невід'ємною частиною планування діяльності підприємств усіх форм власності та господарювання.

Зміст методичної розробки відповідає програмі навчальної дисципліни «Аналіз господарської діяльності» для студентів напряму підготовки 6.030601 «Менеджмент». Пропонована методична розробка має допомогти студентам в опануванні наукових основ аналізу господарської діяльності, його методу та методології, формуванні вмінь використання економіко-логічних та економіко-математичних методів і моделей для вивчення економіки підприємств, а також формуванні у студентів сучасного економічного мислення, глибокого комплексного розуміння проблем управління господарсько-виробничою і фінансовою діяльністю підприємства та опануванні навичками їх практичного розв'язання. Як основний засіб навчання у методичній розробці використовується наочність. Кожна тема курсу подається у вигляді структурно-логічної схеми, яка містить кілька взаємопов'язаних блоків. Основні положення навчальної інформації у блоках виражаються ключовими фразами чи словами, формулами і стрілками, що забезпечує більш чітке сприйняття їх студентами та активізує їх мислення.

Завдяки знанню техніки і технології аналізу господарської діяльності студенти – майбутні фахівці зможуть легко адаптуватися до змін ринкової ситуації і знаходити правильні рішення та відповіді.

РОЗДІЛ I

ЗНАЧЕННЯ, ЗАВДАННЯ, МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

ТЕМА 1

НАУКОВІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

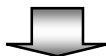
Основне призначення підприємства полягає в трансформації ресурсів у придатні для споживання суспільством матеріальні блага чи послуги. Таку регулярну діяльність на постійній основі, що передбачає отримання доходу в грошовій, матеріальній або іншій формах, називають **господарською діяльністю**.

Аналіз – це метод дослідження, що полягає в уявному розподілі цілого на складові частини, вивченні властивостей виділених частин і зв'язків між ними

Індукція – це метод дослідження, що дозволяє здійснювати перехід від знання окремих фактів до знання загальних властивостей чи закономірностей

Дедукція – це метод дослідження, що дозволяє здійснювати рух думки від загального до частки

Синтез – це метод дослідження, що полягає в об'єднанні складових частин у єдине ціле і вивченні його нових властивостей

Рисунок 1.1 – Основи економічного аналізу господарської діяльності

Господарська діяльність підприємства – це складна сукупність виробничих відносин у взаємозв'язку з продуктивними силами. Вона складається з багатьох процесів, які умовно можна об'єднати у групи: матеріально-технічні; економічні (ринкові); соціальні; природоохоронні, тощо.

→ **Матеріально-технічні процеси**

Це технічна і технологічна підготовка виробництва, забезпечення його виробничими ресурсами, функціонування основного і допоміжного виробництва.

→ **Економічні (ринкові) процеси**

Можна поділити на внутрішні (затрати праці, витрачання інших ресурсів, формування собівартості, формування і розподіл прибутку) і зовнішні (формування ринкових цін на продукцію, деякі види розрахунків (щодо податків і кредитів) тощо).

→ **Соціальні процеси**

Пов'язані зі створенням відповідних умов праці, їх побуту та відпочинку.

→ **Природоохоронні процеси**

Пов'язані зі збереженням та покращенням навколишнього природного середовища.

Рисунок 1.2 – **Господарська діяльність підприємства як складна сукупність виробничих відносин**

Економічний аналіз господарської діяльності підприємства як наукова дисципліна – це система спеціальних знань, пов’язана з дослідженням існуючих економічних процесів і господарських комплексів, темпів, пропорцій, тенденцій розвитку з виявленням їх глибинної суті і причин, що зумовлюють різні відхилення від запланованих показників, договірних зобов’язань, виробничих потужностей, а також з об’єктивною оцінкою їх виконання.

Економічний аналіз - це науковий метод пізнання сутності економічних явищ та процесів, що ґрунтується на розкладанні їх на складові і на вивченні в усьому розмаїтті зв’язків і залежностей.

Макроекономічний аналіз
(дослідження фінансово-економічних процесів на рівні управління державою, галуззю, регіоном тощо)

Мікроекономічний аналіз
(дослідження діяльності окремих господарюючих суб’єктів і їх підрозділів)

Економічний аналіз господарюючого суб’єкта

Зовнішній економічний аналіз
(орієнтований на інформаційні запити зовнішніх суб’єктів)

Внутрішній управлінський аналіз
(орієнтований на інформаційні запити внутрішніх суб’єктів)

Рисунок 1.3 – Економічний аналіз господарської діяльності як наукова дисципліна

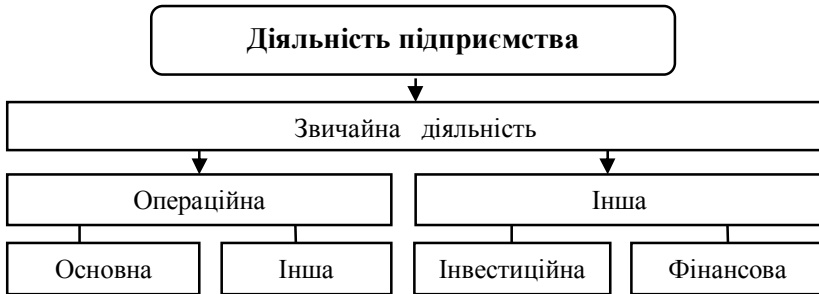

Рисунок 1.4 – Класифікація видів діяльності підприємства

Рисунок 1.5 – Визначення змісту, предмету та об'єктів аналізу господарської діяльності

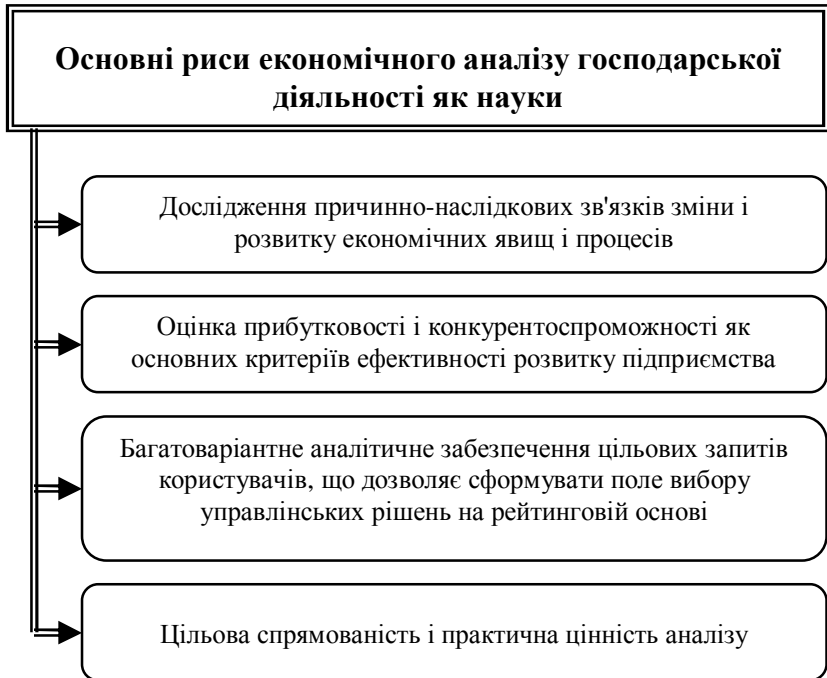

Рисунок 1.6 – Основні риси економічного аналізу господарської діяльності як науки

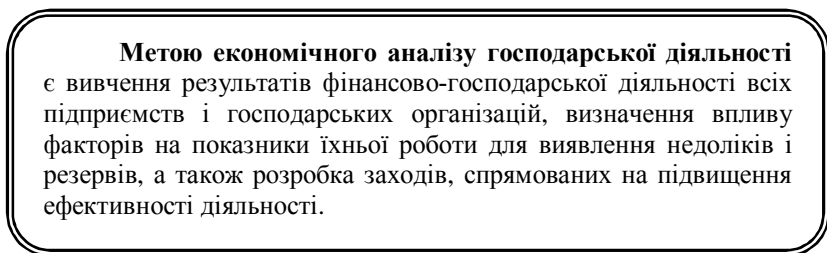

Рисунок 1.7 – Мета економічного аналізу господарської діяльності

Рисунок 1.8 - **Основні функції економічного аналізу господарської діяльності**

Основні завдання економічного аналізу господарської діяльності

Рисунок 1.9 - **Основні завдання аналізу господарської діяльності**

Рисунок 1.10 – Взаємозв'язок економічного аналізу господарської діяльності з іншими науками

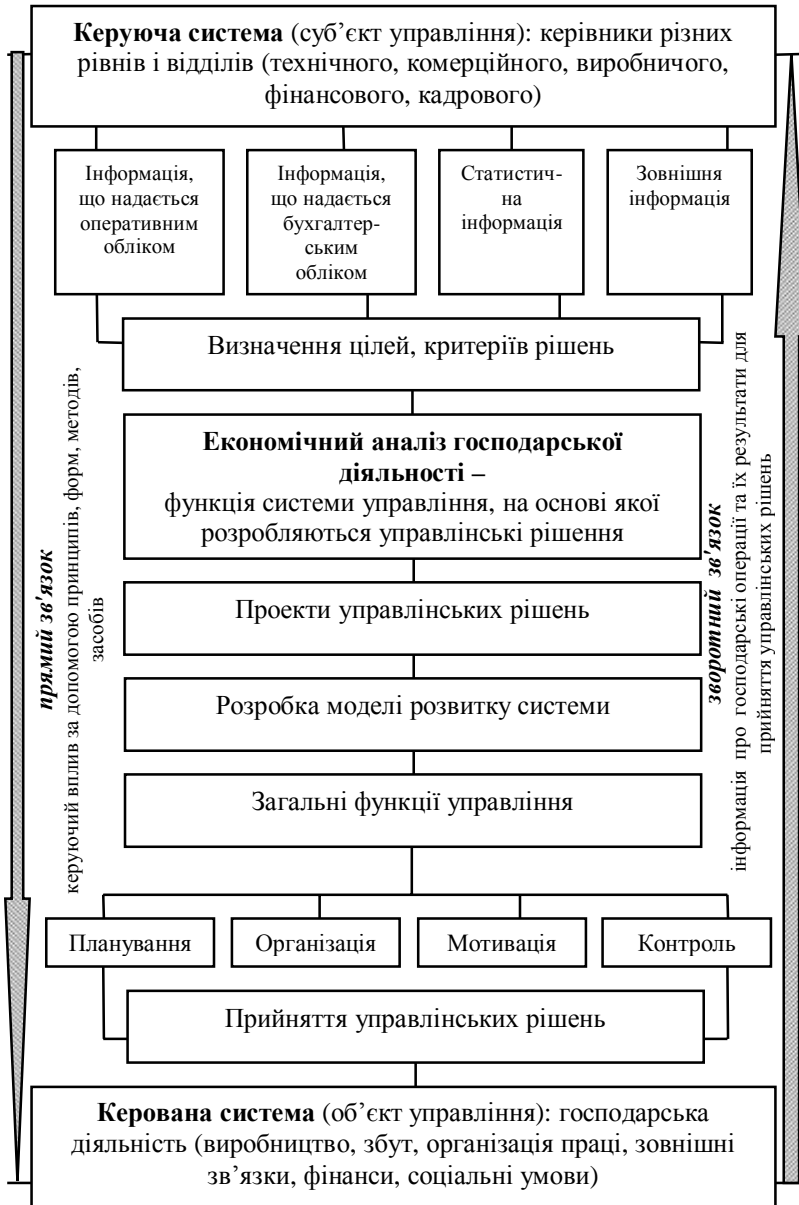

Рисунок 1.11 – Місце економічного аналізу господарської діяльності в управлінні підприємством

**Таблиця 1.1 - Основні принципи економічного аналізу
господарської діяльності**

Принцип економічного аналізу	Зміст принципу економічного аналізу
1	2
Державний підхід	Оцінка певних проявів економічного життя здійснюється з урахуванням державної економічної, соціальної, екологічної, міжнародної політики та чинного законодавства.
Науковість	Базування на положеннях діалектичної теорії пізнання, враховує вимоги економічних законів розвитку виробництва, використовує досягнення НТП і передового досвіду, новітні методи економічних досліджень.
Комплексність	Охоплення всіх структурних підрозділів і всіх сторін діяльності та всебічне вивчення причинних залежностей в економіці підприємства.
Забезпечення системного підходу	Кожний об'єкт, що вивчається, розглядають як складну динамічну систему, елементи якої певним способом пов'язані між собою та із зовнішнім середовищем. Вивчення кожного об'єкта належить здійснювати з урахуванням усіх внутрішніх і зовнішніх зв'язків, взаємозалежності і співвідпорядкованості його окремих елементів.
Об'єктивність, точність	Базується на достовірній, перевіреній інформації, що реально відображає об'єктивну дійсність, а висновки повинні обґрунтовуватися точними аналітичними розрахунками. Із цієї вимоги випливає необхідність постійного удосконалення організації обліку, внутрішнього і зовнішнього аудиту, а також методики аналізу з метою підвищення точності і достовірності розрахунків.

продовження таблиці 1.1.

1	2
Дієвість	Активно впливати на процеси виробництва та їх результати, вчасно інформувати керівництво підприємства про виявлені недоліки, прорахунки й упущення в роботі. Із цього принципу випливає необхідність практичного використання матеріалів аналізу для управління підприємством, для розробки конкретних заходів, обґрунтування, коригування та уточнення планових даних. В іншому разі мети аналізу не буде досягнуто.
Плановість	Проводиться за планом систематично, а не від випадку до випадку. Із цієї вимоги випливає необхідність планування аналітичної роботи на підприємствах, розподілу обов'язків для виконання її між виконавцями і контролю за її проведенням.
Оперативність	Означає вміння швидко і чітко проводити аналіз, приймати управлінські рішення і втілювати їх у життя підприємства.
Демократизм	Допускає участь у проведенні аналізу широкого кола працівників підприємства і забезпечує повніше виявлення передового досвіду та використання наявних внутрігосподарських резервів.

Економічний аналіз господарської діяльності є важливим елементом в системі управління підприємством, основою розробки науково обґрунтованих управлінських рішень та інструментом контролю за їх виконанням.

Розвиток економічного аналізу є необхідною умовою стабільної роботи підприємства, він дає змогу передбачити фінансово-господарську ситуацію в умовах невизначеності для досягнення кінцевої мети – забезпечення стійкого насичення ринку конкурентоспроможною продукцією та отримання максимального прибутку.

Рисунок 1.12 - Роль економічного аналізу господарської діяльності в системі управління підприємством

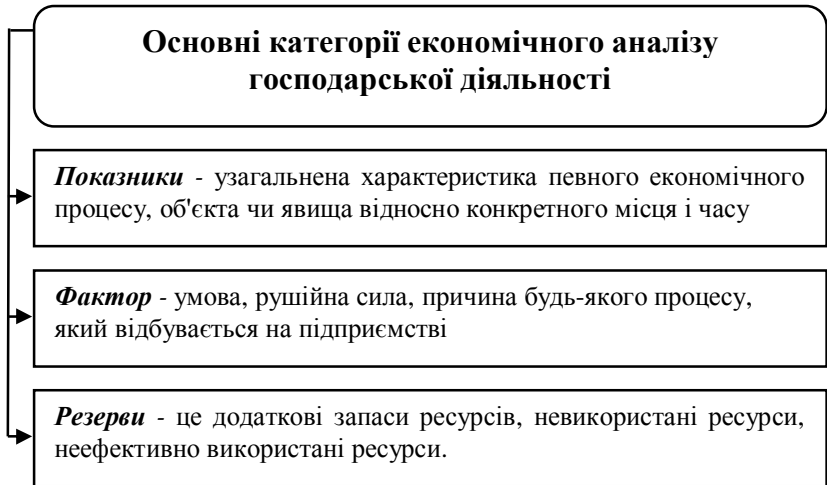

Рисунок 1.13 - Основні категорії економічного аналізу господарської діяльності

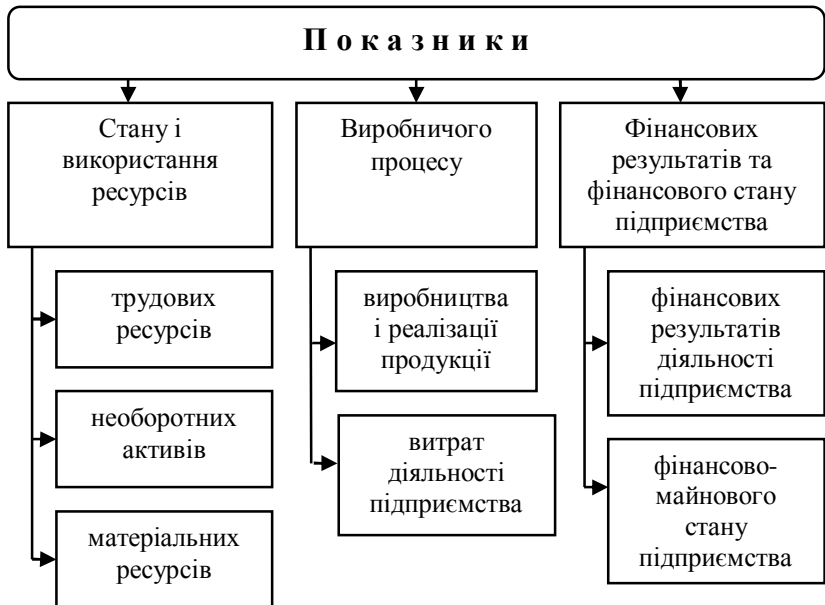

Рисунок 1.14 – Система показників економічного аналізу діяльності підприємства

Таблиця 1.2. - Класифікація основних видів показників

Ознака класифікації	Вид показника
За способом формування	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Нормативний показник</i> відображає норми витрат виробничих ресурсів, норми амортизації тощо. ➤ <i>Плановий показник</i> міститься в планових документах. ➤ <i>Обліковий показник</i> формується різними видами обліку господарської діяльності. ➤ <i>Звітний показник</i> міститься в фінансовій, податковій і статистичній звітності. ➤ <i>Аналітичний показник</i> розраховується під час аналізу господарської діяльності підприємства.
За економічним змістом	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Кількісний показник</i> характеризує кількісну визначеність економічних явищ (наприклад, чисельність працівників, кількість устаткування, вартість виробничих запасів) і виражається в абсолютних величинах. ➤ <i>Якісний показник</i> визначає внутрішні ознаки і особливості явищ (наприклад, продуктивність праці, фондовіддача основних засобів) і обчислюється як відношення двох кількісних.
За роллю у причинно-наслідкових зв'язках	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Результативний показник</i> - об'єкт дослідження, який змінюється під впливом певних факторних показників. ➤ <i>Факторний показник</i> є причиною зміни результативного показника.
За рівнем охоплення	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Узагальнювальний показник</i> використовується для загальної характеристики складних економічних явищ. ➤ <i>Частковий показник</i> відображає певні сторони, елементи досліджуваних явищ і процесів. ➤ <i>Допоміжний (непрямий) показник</i> повніше характеризує певний об'єкт аналізу.
За характером відображення економічних процесів	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Абсолютний показник</i> виражається в грошових, натуральних одиницях виміру або через трудомісткість. ➤ <i>Відносний показник</i> визначається як співвідношення двох абсолютних показників і виражається здебільшого у відсотках або коефіцієнтах.

Таблиця 1.3 - Класифікація факторів господарської діяльності

<i>Ознака класифікації</i>	<i>Характеристика факторів</i>
За мірою впливу на результати роботи	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Основні фактори</i> найістотніше впливають на результативний показник ➤ <i>Другорядні фактори</i> слабо впливають на результати господарської діяльності підприємства в певних умовах
За рівнем залучення резервів	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Інтенсивні фактори</i> характеризують рівень зусилля, напруженості праці під час виробництва продукції ➤ <i>Екстенсивні фактори</i> пов'язані з кількісним, а не якісним приростом результативного показника
За внутрішнім змістом	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Кількісні фактори</i> виражають кількісну визначеність явищ ➤ <i>Якісні фактори</i> визначають внутрішні властивості, ознаки чи особливості досліджуваних об'єктів
За рівнем деталізації	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Складні (комплексні) фактори</i> можна розкласти на декілька <i>простих</i>
За порядком дії	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Фактори першого порядку</i> безпосередньо впливають на результативний показник ➤ <i>Фактори другого, n-го порядку</i> визначають результативний показник опосередковано
За рівнем охоплення	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Загальні фактори</i> діють в усіх галузях національної економіки ➤ <i>Специфічні фактори</i> діють в умовах окремої галузі чи навіть конкретного підприємства
За місцем виникнення	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Внутрішні фактори</i> діють у внутрішньому середовищі підприємства і залежать від його діяльності ➤ <i>Зовнішні фактори</i> виявляють у безпосередньому чи віддаленому оточенні підприємства і визначають рівень його впливу
За характером дії	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Об'єктивні фактори</i> не залежать від волі і бажання людей. наприклад, стихійне лихо ➤ <i>Суб'єктивні фактори</i> діють внаслідок діяльності окремих людей чи підприємств
За часом дії	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Постійні фактори</i> безперервно впливають на досліджуване явище чи процес ➤ <i>Змінні фактори</i> діють періодично, наприклад, в умовах освоєння нового виду продукції

Ознака класифікації	
За місцем утворення	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Національні</i> реалізуються на рівні національної економіки ➤ <i>Галузеві</i> - в межах конкретної галузі виробництва ➤ <i>Внутрішньогосподарські</i> - безпосередньо на підприємстві
За характером і змістом резервів	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Організаційно - технічні</i> пов'язані з удосконаленням техніки, технології, організації виробництва, ➤ <i>Економічні</i> - зі змінами в ціноутворенні, системі планування, економічного стимулювання ➤ <i>Соціально-психологічні</i> - з рівнем освіти працівників підприємства, організаційною культурою
За характером дії	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Інтенсивні</i> залежать від використання техніки і технології, організації праці та управління ➤ <i>Екстенсивні</i> - від збільшення обсягів виробничих ресурсів
За часом використання	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Поточні</i> можна реалізувати протягом наступного місяця, кварталу чи року ➤ <i>Перспективні</i> лише через значний відтинок часу (наприклад, реконструкція діючих технологічних ліній)
За способом виявлення	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Явні</i> - негативні відхилення й втрати, відображені у звітності ➤ <i>Приховані</i> - виявлені через порівняння з іншими об'єктами
За розміром витрат	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Витратні</i> пов'язані з додатковими матеріальними і грошовими витратами під час їх реалізації, ➤ <i>Безвитратні</i> - зі зміцненням трудової дисципліни та раціональним використанням виробничих ресурсів, які перебувають у розпорядженні підприємства
За результатами використання резервів	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Зростання обсягів виробництва продукції,</i> ➤ <i>Забезпечення ритмічності виробництва,</i> ➤ <i>Поліпшення якості виробленої продукції,</i> ➤ <i>Зростання продуктивності праці,</i> ➤ <i>Зростання фондівіддачі;</i> ➤ <i>Зниження собівартості виробництва окремих виробів;</i> ➤ <i>Зростання прибутку та рентабельності діяльності підприємства</i> ➤ <i>Забезпечення платоспроможності підприємства</i>

Рисунок 1.15 - Класифікація резервів ефективності виробництва

ТЕМА 2

ВИДИ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА, ЙОГО ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Таблиця 2.1 - Класифікація видів економічного аналізу

<i>Ознака класифікації</i>	<i>Види аналізу та їх характеристика</i>
1	2
За суб'єктами аналізу	<ul style="list-style-type: none">✓ <i>Внутрішній</i> аналіз проводять працівники аналітичної служби підприємства чи управлінські працівники з використанням найповнішої інформації для обґрунтування управлінських рішень та контролю за ходом їх виконання✓ <i>Зовнішній</i> аналіз проводиться органами державного управління, банками, інвесторами, акціонерами тощо на основі даних звітності підприємства відповідно до поставленої мети
За функціональними сферами діяльності підприємства (об'єктами аналізу)	<ul style="list-style-type: none">✓ <i>Маркетинговий</i> аналіз вивчає оточення підприємства, зокрема привабливість ринку чи його певного сегмента та рівень конкурентоспроможності на ньому підприємства з метою розроблення стратегії й тактики маркетингової діяльності✓ <i>Виробничий (техніко-економічний)</i> аналіз досліджує взаємозв'язок технічних і економічних процесів та встановлення їх впливу на економічні результати діяльності підприємства✓ <i>Фінансовий</i> аналіз проводиться з метою всебічного вивчення фінансових ресурсів підприємства та шляхів поліпшення їх використання✓ <i>Аналіз кадрів</i> (трудових ресурсів) досліджує забезпечення підприємства працівниками, ефективність їх використання та вплив на результати господарської діяльності✓ <i>Аналіз інновацій і розвитку</i> вивчає інноваційний потенціал підприємства та вплив його на ефективність діяльності

продовження таблиці 2.1.

1	2
<p>За змістом процесу управління (часом прийняття управлінських рішень)</p>	<p>✓ <i>Перспективний</i> (попередній) аналіз проводиться для обґрунтування стратегії розвитку підприємства, визначення планових завдань</p> <p>✓ <i>Ретроспективний</i> (наступний) аналіз передбачає оцінку виконання управлінських рішень, контроль за виконанням планів, визначення результатів діяльності підприємства</p>
<p>За обсягом (глибиною) досліджень</p>	<p>✓ <i>Комплексний</i> аналіз - сукупність аналітичних процедур, які забезпечують всебічну оцінку діяльності підприємства</p> <p>✓ <i>Тематичний</i> аналіз відповідно до потреби, яка виникла, вивчає деякі напрями діяльності підприємства</p>
<p>За характером дослідження об'єктів</p>	<p>✓ <i>Порівняльний</i> аналіз забезпечує зіставлення показників з метою встановлення тенденції їх зміни</p> <p>✓ <i>Факторний</i> аналіз передбачає встановлення причини зміни результативного показника</p> <p>✓ <i>Діагностичний</i> аналіз досліджує характер відхилень нормального протікання економічних процесів за типовими ознаками без проведення безпосередніх вимірювань</p> <p>✓ <i>Маржинальний</i> аналіз оцінює ефективність управлінських рішень на основі співвідношення витрат, обсягу реалізації та прибутку</p> <p>✓ <i>Економіко-математичний</i> аналіз забезпечує вибір оптимального варіанта вирішення економічних задач</p> <p>✓ <i>Функціонально-вартісний</i> аналіз виявляє і попереджує надлишкові витрати для забезпечення певних функцій об'єкта на стадіях його життєвого циклу</p>
<p>За періодичністю проведення</p>	<p>✓ <i>Циклічний</i> аналіз проводиться регулярно відповідно до календарного плану-графіка аналітичного дослідження</p> <p>✓ <i>Разовий</i> аналіз реалізується відповідно до розпорядження керівника аналітичної служби чи з інших причин</p>

1	2
<p>За рівнем охоплення об'єктів аналізу</p>	<p>✓ <i>Суцільний</i> аналіз передбачає вивчення всіх об'єктів ✓ <i>Вибірковий</i> передбачає вивчення тільки частини об'єктів, а отримані результати поширюються на всю їх сукупність</p>
<p>За галузевою ознакою</p>	<p>✓ <i>Галузевий</i>, методика якого враховує специфіку окремих галузей економіки (промисловості, сільського господарства, будівництва, транспорту, торгівлі тощо) ✓ <i>Міжгалузевий</i> (теорія аналізу господарської діяльності), що є теоретичною і методологічною основою економічного аналізу в усіх галузях економіки</p>
<p>За ознакою часу</p>	<p>✓ <i>Перспективний (попередній) аналіз</i> - проводять до здійснення господарських операцій. Він необхідний для обґрунтування господарських рішень і планів-прогнозів, запобігання небажаним результатам Перспективний аналіз залежно від часової тривалості поділяють на: - <i>короткостроковий аналіз</i> - охоплює період до одного року. Застосовують для вироблення тактичної політики в галузі бізнесу - <i>довгостроковий аналіз</i> - охоплює період більше як рік. Застосовують для вироблення стратегічної політики в галузі бізнесу ✓ <i>Ретроспективний (наступний, історичний)</i> - здійснюють після завершення господарських актів. Він необхідний для вивчення тенденції розвитку, контролю за виконанням оперативних планів, об'єктивного оцінювання і діагностики результатів діяльності підприємства та рівня підприємницьких ризиків Ретроспективний аналіз, у свою чергу, поділяють на: - <i>оперативний аналіз</i> - проводять одразу після здійснення господарських операцій або зміни</p>

	<p>ситуації за короткі відрізки часу (змiна, доба, декада і т. д.). Мета його - оперативно оцінювати зміни щодо заданих параметрів, виявляти недоліки і причини виникнення їх, вчасно вживати коригувальних заходів для усунення їх</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>підсумковий аналіз</i> - вивчають результати роботи за звітний період (місяць, квартал, рік). Його цінність у тому, що діяльність підприємства вивчають комплексно і всебічно за звітними даними відповідного періоду. Цим забезпечують більш повну і більш об'єктивну оцінку діяльності підприємства з використанням наявних можливостей
За просторовою ознакою	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Внутріфiрмовий аналіз</i> - вивчають діяльність тільки досліджуваного підприємства та його структурних підрозділів ✓ <i>Міжфiрмовий аналіз</i> - порівнюють результати діяльності двох або більше підприємств, що дає змогу виявити передовий досвід, резерви, недоліки і на основі цього дати об'єктивнішу оцінку ефективності діяльності, внести корективи в стратегічну і тактичну політику підприємства
За методикою дослідження об'єктів	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Якісний аналіз</i> - базується на якісних порівняльних характеристиках та експертних оцінках явищ і процесів, які вивчаються ✓ <i>Кількісний аналіз</i> - ґрунтується на кількісних зіставленнях і дослідженні ступеня чутливості економічних явищ до зміни різноманітних факторів ✓ <i>Експрес-аналіз</i> - це метод діагностики стану економіки підприємства на основі типових ознак, характерних для певних економічних явищ
За змістом програми	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Комплексний аналіз</i> - діяльність підприємства вивчають всебічно ✓ <i>Тематичний аналіз</i> – вивчають тільки окремі її сторони, що становлять у певний момент найбільший інтерес.

Рисунок 2.1 – Особливості проведення перспективного аналізу

Ретроспективний аналіз виконують після завершення господарських операцій для контролю за виконанням управлінського рішення, виявлення невикористаних резервів та об'єктивної оцінки результатів діяльності підприємства.

Поточний аналіз здійснюють за звітний період часу (місяць, квартал, рік) з метою повної оцінки результатів діяльності підприємства здебільшого на основі фінансової та статистичної звітності підприємства

Головне завдання поточного аналізу – об'єктивна оцінка результатів діяльності, комплексне виявлення невикористаних резервів, а також виявлених недоліків у роботі та їх винуватців.

Результати поточного аналізу використовуються для розв'язання проблем стратегічного управління.

Оперативний аналіз здійснюється зразу ж після завершення господарських операцій чи зміни ситуації за порівняно короткі проміжки часу (зміну, добу, декаду) і дає змогу безпосередньо в процесі господарської діяльності виявити негативні чинники та визначити їх вплив на діяльність, оцінити можливість цього впливу і застосувати засоби для усунення небажаних наслідків

Завдання оперативного аналізу полягають у виявленні величини відхилень від нормального ходу господарської діяльності, швидкому виявленні зовнішніх та внутрішніх причин, що викликали ці відхилення; оцінці ситуації, що склалася з позиції виконання зовнішніх зобов'язань, підготовки варіантів управлінських рішень в залежності від параметрів відхилень

Рисунок 2.2 – Особливості проведення ретроспективного аналізу

Рисунок 2.3 – Етапи аналітичного процесу поточного аналізу

Рисунок 2.4 – Класифікація аналізу господарської діяльності за суб'єктами його проведення

Таблиця 2.2. - Відмінності внутрішнього і зовнішнього аналізу

Ознака	Вид аналізу	
	внутрішній	зовнішній
Призначення	Пошук резервів зниження витрат і підвищення ефективності діяльності підприємства	Загальна оцінка майнового та фінансового стану підприємства
Виконавці і користувачі	Управлінський персонал підприємства (лінійні і функціональні керівники, спеціалісти)	Власники, учасники ринку цінних паперів, контролюючі органи, кредитори, інвестори тощо
Інформаційне забезпечення	Регламентовані і нерегламентовані джерела інформації	Фінансова звітність підприємства
Характер джерел інформації	Деталізована аналітична інформація, в тому числі конфіденційного характеру	Загальнодоступна аналітична інформація
Рівень уніфікації методики аналізу	Методику аналізу підприємство може розробляти самостійно	Методика здебільшого уніфікована

Функціонально-вартісний аналіз – метод системного дослідження функцій окремого виробу, певного виробничо-господарського процесу чи управлінської структури, направлений на мінімізацію витрат у сферах проектування, освоєння виробництва, збуту, промислового і побутового споживання при високій якості, граничній корисності та довговічності

*Завдання
функціонально-вартісного
аналізу*

- ✓ визначення співвідношення економічної ефективності виробництва на всіх рівнях, особливо на мікрорівні з усією сукупністю витрат живої й упередженої праці (при мінімізації витрат з неодмінним дотриманням усіх параметрів кінцевого продукту чи послуги);
- ✓ розробка системи показників і техніко-економічних нормативів, прийнятних для всіх рівнів управлінської системи;
- ✓ організація технологічного й управлінського процесу за всім ланцюжком виробничо-фінансової діяльності;
- ✓ активізація економічних важелів, вплив яких раніше применшувався;
- ✓ систематичне спостереження за ефективністю, надійністю, довгостроковістю використання продукції.

Рисунок 2.5 – Завдання функціонально-вартісного аналізу

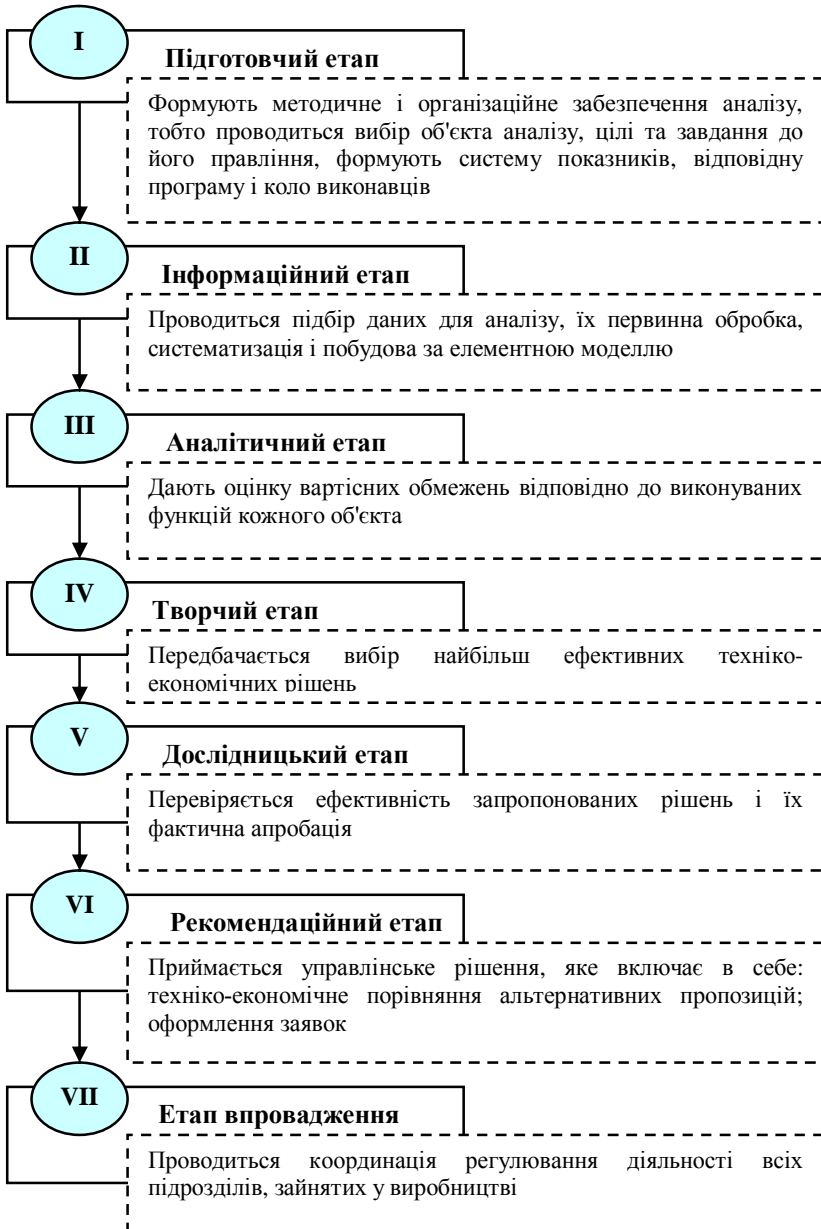

Рисунок 2.6 – Етапи проведення функціонально-вартісного аналізу

Інформація (від лат. information – роз’яснення, викладання) – це впорядковані повідомлення про кількісний та якісний стан речей чи явищ, сукупність даних і знань про них.

Економічна інформація - сукупність різних відомостей економічного характеру, що виникають в процесі господарської діяльності і управлінні цією діяльністю.

Система економічної інформації — це сукупність методів генерації, передавання і переробки інформації в усіх ланках економіки підприємства.

основні складові елементи системи інформаційного забезпечення аналізу господарської діяльності

- ✓ *перелік інформаційних одиниць* або інформаційних сукупностей показників чи документів, необхідних для вирішення тих завдань, що ставляться перед аналізом;
- ✓ *структура інформації*, закономірності її формування та використання, тобто правила побудови показників та документів, що містять ці показники;
- ✓ *характеристика руху інформації* - визначення потоків інформації, побудова схем документообігу та інформаційних моделей.

Головна мета та призначення інформаційних потоків – це оптимізація роботи підприємства. Поняття «оптимальна організація інформаційних потоків» потребує дотримання спектра умов: рух інформації повинен відбуватися в намічені терміни і в необхідному обсязі; інформаційний обмін між окремими структурними підрозділами підприємства і посадовими особами має бути суворо регламентований; врахування екстрених варіантів одержання, обробки, передачі і зберігання інформації; передбачення персональної відповідальності посадових осіб за порушення термінів, перекручування змісту і порядку надання інформації.

Рисунок 2.7 – Поняття економічної інформації

Таблиця 2.3 - Види економічної інформації

Ознака класифікації	Види інформації
1	2
Функціональне призначення	<p><i>Планова</i> міститься в усіх видах планів (перспективних, поточних, оперативних, бізнес-планах);</p> <p><i>Обліково-звітна</i> - первинні дані та форми фінансової, податкової і статистичної звітності;</p> <p><i>Необлікова</i> - дані, які не передбачені встановленими формами обліку та звітності (матеріали перевірок та ревізій фінансових органів, податкових інспекцій, пояснювальні записки, матеріали преси тощо)</p>
Змінність (стабільність)	<p><i>Постійна</i> - інформація, яка не змінюється протягом певного часу (наприклад, звітні дані);</p> <p><i>Умовно-постійна</i> — використовується протягом тривалого періоду часу;</p> <p><i>Змінна</i> - зазнає частішої зміни значень</p>
Рівень узагальнення	<p><i>Первинна</i> - досить деталізована, велика за обсягом і тому її цінність для управління незначна;</p> <p><i>Зведена</i> - ґрунтується на первинній і відрізняється високим ступенем узагальнення</p>
Спосіб отримання	<p><i>Первісна</i> - результат спеціально проведених досліджень для вирішення конкретної проблеми (наприклад, маркетингової);</p> <p><i>Вторинна</i> - дані, раніше зібрані з внутрішніх і зовнішніх джерел</p>
Місце отримання інформації	<p><i>Внутрішня</i> – сукупність даних про діяльність підприємства, які зібрані на самому підприємстві;</p> <p><i>Зовнішня</i> – виникає за межами підприємства і поділяється на офіційно опубліковану і синдикативну, тобто придбану у спеціальних інформаційно-консультаційних організацій</p>
Стадія оброблення	<p><i>Вхідна</i> – первинні дані, які реєструються в місці їх отримання і використовуються для розв'язання аналітичних задач;</p> <p><i>Вихідна</i> – інформація, отримана в результаті опрацювання вхідних даних</p>

1	2
Носій інформації	<i>Немашинна</i> - передається усно, телефоном або у вигляді документів; <i>Машинна</i> - інформація на дискетах, компакт-дисків
Спосіб подання	Текстова, цифрова і графічна (схеми, графіки, діаграми)
Рівень оброблення	Первісна, проміжна і результуюча
Насиченість реквізитами	<i>Достатня</i> - мінімальна інформація, яка необхідна для розв'язання певного завдання; <i>Надлишкова</i> — зайві дані, які не використовуються або виконують дублюючі функції
Зміст	<i>Комплексна</i> - всебічно характеризує діяльність підприємства; <i>Тематична</i> - належить до певного аспекту діяльності підприємства
Час використання	Оперативна, поточна і перспективна

Рисунок 2.8 – Джерела інформації економічного аналізу господарської діяльності

Рисунок 2.9 – Джерела обліково-звітної інформації

Рисунок 2.10 – Вимоги до економічної інформації

Таблиця 2.4 - Класифікація видів звітності підприємств

Ознака класифікації	Вид звітності
Функціональне призначення	<p><i>Фінансова</i> містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період;</p> <p><i>Податкова</i> інформація про нарахування та сплату податків і зборів (обов'язкових платежів);</p> <p><i>Статистична</i> містить інформацію про стан різних напрямів (статистика цін, фінансів, інновацій тощо) та видів діяльності (промисловість, торгівля, будівництво) підприємства</p>
Відношення до галузі	<p><i>Міжгалузева</i> складається на підприємствах і в організаціях усіх або кількох галузей;</p> <p><i>Галузева</i> складається на підприємствах і в організаціях однієї галузі</p>
Зміст звітності	<p><i>Типова</i> містить показники, які є загальними для різних видів діяльності, різних виробництв і використовує типові форми;</p> <p><i>Спеціалізована</i> містить показники, які є специфічними для окремих видів діяльності</p>
Рівень узагальнення даних	<p><i>Первинна</i> подається окремими статистичними одиницями (підприємствами, організаціями тощо);</p> <p><i>Зведена</i> є результатом узагальнення даних, які містяться в первинній звітності, і подається міністерствами, відомствами</p>
Спосіб подання	<p><i>Поштова</i> пересилається адресатам поштою;</p> <p><i>Термінова</i> передається факсом, електронною поштою, телеграфом, телетайпом</p>
Періодичність подання	<p><i>Одноразова</i> подається у разі потреби, без визначеної періодичності;</p> <p><i>Періодична</i> подається через однакові проміжки часу або у точно визначені терміни і поділяється на річну, поточну (квартал, місяць), оперативну (день, п'ятиденка, декада)</p>
Характер користувачів	<p><i>Внутрішня</i> використовується для об'єктивної оцінки певного об'єкта аналізу, прийняття відповідного управлінського рішення та контролю за його виконанням; <i>Зовнішня</i> подається підприємством органам державного управління, контролюючим органам, інвесторам, кредиторам, акціонерам</p>

Таблиця 2.5 – Характеристика основного нормативного інформаційного забезпечення аналізу господарської діяльності

Нормативне інформаційне забезпечення	Стисла характеристика в контексті аналізу господарської діяльності
1	2
<p align="center">Господарський кодекс України, прийнятий Верховною Радою України № 436-IV від 16.01.2003 р.</p>	<p>Встановлює відповідно до Конституції України правові основи господарської діяльності (господарювання), яка базується на різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності.</p>
<p align="center">Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» Прийнятий Верховною Радою України №996-XIV від 16.07.99р.</p>	<p>Визначає правові принципи регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності. Представлені: мета бухгалтерського обліку і звітності; основні принципи його функціонування; питання державного регулювання; загальні вимоги до фінансової звітності; надання і обнародування фінансової звітності.</p>
<p align="center">Податковий Кодекс Затверджений ВР від 02.12.2011 № 2755-VI зі змінами і доповненнями (Розділ V. Податок на додану вартість)</p>	<p>Визначає платників податку на додану вартість, особливості добровільної реєстрації платників податку, анулювання свідоцтва, об'єкти, базу та ставки оподаткування, перелік неоподатковуваних та звільнених від оподаткування операцій, особливості оподаткування експортних та імпорتنих операцій, поняття податкової накладної, порядок обліку, звітування та внесення податку до бюджету.</p>
<p align="center">Податковий Кодекс Затверджений ВР від 02.12.2011 № 2755 зі змінами і доповненнями (Розділ III. Податок на прибуток)</p>	<p>Визначає хто відноситься до платників податку, об'єкт оподаткування, порядок визначення доходів та їх склад, доходи, що не враховуються для визначення об'єкта оподаткування, порядок визнання доходів; склад витрат та порядок їх визнання, витрати, що не враховуються при визначенні оподаткованого прибутку; та інше.</p>

1	2
<p>План рахунків бухгалтерського обліку і інструкція по його застосуванню. Наказ Міністерства фінансів України №291 від 30.11.99 р.</p>	<p>Встановлює призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення методом подвійного запису інформації для складання звіту про фінансові результати.</p>
<p>НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Наказ Мінфіну від 07.02.13 р. №73.</p>	<p>Дане положення встановлює: мету складання фінансових звітів; їх склад; звітний період; якісні характеристики і принципи, якими слід користуватися під час складання фінансових звітів; вимоги до розкриття інформації у фінансових звітах.</p>
<p>Нормативне інформаційне забезпечення</p>	<p>Стисла характеристика в контексті аналізу господарської діяльності</p>
<p>П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах». Наказ Мінфіну від 28.05.99 р. №137.</p>	<p>Розглядається порядок виправлення помилок, внесення і розкриття інших змін у фінансовій звітності.</p>
<p>П(С)БО 15 «Доходи» Наказ Мінфіну від 29.11.99 р. №290</p>	<p>Визначає визнання і класифікацію доходів, оцінку доходів, розкриття інформації про доходи в примітках до фінансової звітності.</p>
<p>П(С)БО 16 «Витрати». Наказ Мінфіну від 31.12.99 р. №318</p>	<p>Описує порядок визнання витрат, їх склад і розкриття інформації про витрати в примітках до фінансової звітності.</p>
<p>Порядок надання фінансової звітності. Наказ КМУ від 28.10.98 р. № 419</p>	<p>В порядку розглядається, кому представляється фінансова звітність, в які терміни, а також в яких випадках проводиться інвентаризація активів і зобов'язань підприємства.</p>

Таблиця 2.6 – Характеристика основного фактографічного інформаційного забезпечення аналізу господарської діяльності

Фактографічне інформаційне забезпечення	Стисла характеристика в контексті аналізу господарської діяльності
1	2
Облікова інформація	
Журнали-ордери і дебетові відомості	Узагальнюють інформації щодо окремих об'єктів обліку та застосовуються для оцінки структури та динаміки об'єкту аналізу.
Аналітичні відомості	Застосовуються для оцінки наявності, стану, динаміки та структури об'єкту загальної оцінки, по окремих групах та об'єктах.
Звітна інформація	
<i>Фінансова звітність:</i>	
Баланс	Форма фінансової звітності, яка містить інформацію щодо майна підприємства та джерел його формування.
Звіт про фінансові результати	Розкриває інформацію відносно: доходів, витрат та фінансових результатів підприємства від усіх видів діяльності; елементів операційних витрат; показників прибутковості акцій.
Звіт про рух грошових коштів	Узагальнює інформацію щодо надходження, витрачання та залишків грошових коштів підприємства за видам діяльності.
Звіт про власний капітал	Відображає інформацію відносно змін у власному капіталі, які пов'язані з переоцінкою активів, розподілом прибутку, внесками учасників, вилученням капіталу, тощо.
Примітки до фінансової звітності	Деталізує інформацію з інших форм фінансової звітності відносно окремих статей активів (нематеріальні активи, основні засоби, матеріальні запаси, тощо); доходів та витрат.

1	2
Податкова звітність:	
Декларація з податку на додану вартість	Відображає податкове зобов'язання та податковий кредит підприємства у розрізі різних ставок ПДВ, суму податку на додану вартість, яка підлягає сплаті до бюджету.
Декларація з податку на прибуток підприємства	Відображає інформацію щодо сум валових доходів та валових витрат підприємства; його амортизаційних відрахувань; суми зміни балансової вартості оборотних матеріальних цінностей; прибутку, який підлягає оподаткуванню; суми податку на прибуток.
Фактографічне інформаційне забезпечення	Стисла характеристика в контексті аналізу господарської діяльності
Статистична звітність:	
Звіт із праці (форма № 1-ПВ)	Деталізує інформацію щодо: складу фонду оплати праці та інших виплат; кількості та фонду оплати праці окремих категорій працівників; розподілу працівників за розмірами заробітної плати; руху робочої сили.
Звіт про використання робочого часу (форма № 3-ПВ)	Відображає інформацію щодо відпрацьованого та невідпрацьованого фонду робочого часу; змін у складі робітників, які відбулися за звітний період.
Звіт про наявність та рух основних засобів, амортизацію (знос) (форма № 11-ОЗ)	Розкриває інформацію щодо наявності, надходження, вибуття та нарахування зносу на основні засоби за видами; наявності окремих видів основних засобів на кінець періоду.
Звіт про продаж і запаси товарів у торговій мережі та мережі ресторанного господарства (форма № 3-торг)	Є специфічною формою звітності підприємств роздрібної торгівлі. Відображає залишки та продаж товарів у розрізі класифікаційних груп.

продовження табл. 2.6

1	2
Позаоблікова інформація	
Результати перевірок державних та недержавних контролюючих органів	Є одним з найсуттєвіших видів інформаційного забезпечення аналізу господарської діяльності, бо надає впевненості у його об'єктивності, а значить і у об'єктивності результатів аналітичної оцінки.
Штатний розклад	Застосовується для оцінки відповідності фактичної наявності трудових ресурсів запланованим показникам, як в цілому по підприємству так і по його структурних підрозділах, групах робітників.
Бізнес-план підприємства	Містить інформацію планового характеру; застосовується для оцінки виконання плану за окремими об'єктами аналізу: собівартість продукції, доходи, витрати, продуктивність праці, рентабельність підприємства, тощо.

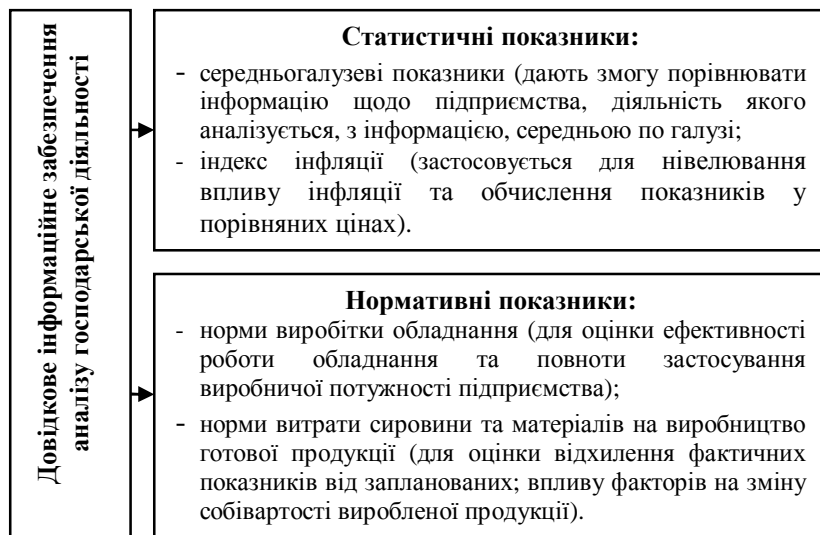

Рисунок 2.11 – Довідкове інформаційне забезпечення аналізу господарської діяльності

Рисунок 2.12 – Зовнішні та внутрішні інформаційні потоки підприємства

Таблиця 2.7 - Властивості інформаційної системи економічного аналізу господарської діяльності

Властивості системи	Характеристика властивості
<i>Конструкційні</i>	<p>Адекватність системі управління</p> <p>Стабільність</p> <p>Швидкість</p> <p>Економічність</p>
<i>Організаційні</i>	<p>Відповідність структури інформаційної системи управлінській системі</p> <p>Логічна послідовність розв'язання управлінських задач</p> <p>Інтенсивність збирання, передачі, обробки та видачі інформації</p> <p>Забезпечення взаємодії усіх складових інформаційної системи</p> <p>Вчасне подання інформації управлінським працівникам</p>
<i>Функціональні</i>	<p>Подавати інформацію не лише про минулі, а й про майбутні події</p> <p>Система повинна функціонувати як єдине ціле</p> <p>Висока якість даних</p> <p>Скорочення обсягу даних, що підлягають збиранню, обробці та зберіганню</p> <p>Забезпечення неперервного потоку нових даних про розвиток об'єкта</p> <p>Оброблені дані зберігають в архіві</p> <p>Структура інформаційної системи повинна забезпечити можливість розвитку системи відповідно до розвитку підприємства</p> <p>Управлінські працівники не перевантажуються зайвою інформацією</p>
<i>Споживчі</i>	<p>Забезпечити всі необхідні дані для управління діяльністю підприємства</p> <p>Надавати інформацію відповідним підрозділам</p> <p>Дані мають бути аналітичними і давати можливість з'ясувати причини та фактори, що вплинули на результат</p> <p>Опрацьовані дані подавати в зручній для користування форм</p>

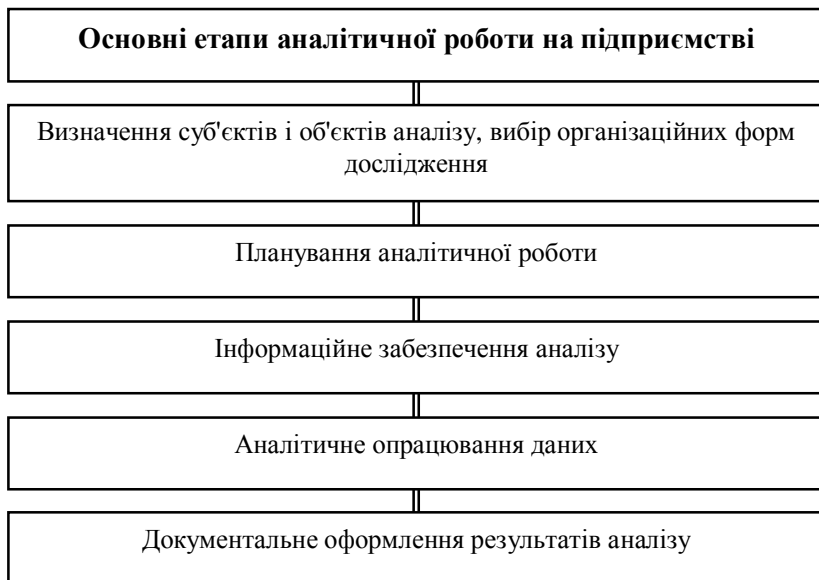

Рисунок 2.13 – Основні етапи аналітичної роботи на підприємстві

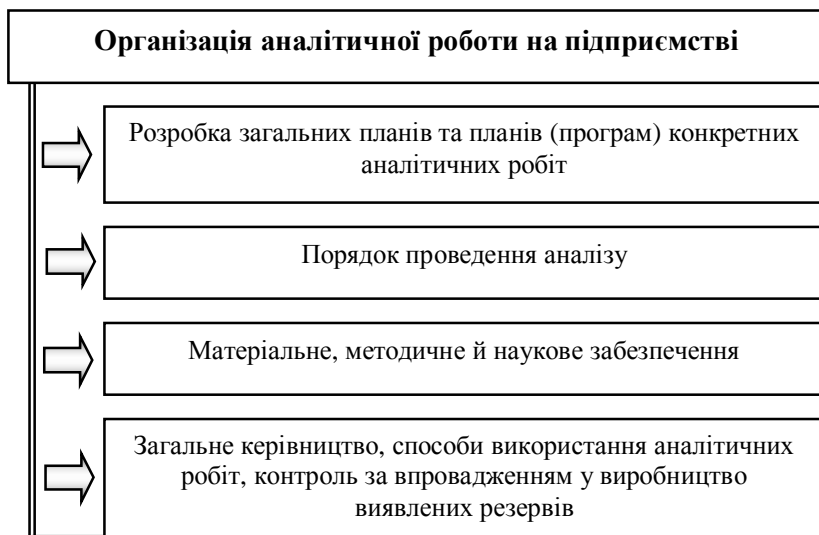

Рисунок 2.14 –Складові організації аналітичної роботи на підприємстві

Таблиця 2.8 – Приклад розподілу обов’язків між функціональними службами підприємства щодо виконання аналітичних робіт

Виконавці	Напрями аналітичних досліджень
1	2
<p align="center">Планово-економічний відділ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Розробка плану аналітичної роботи і контроль за його виконанням ✓ Методичне забезпечення аналізу ✓ Комплексний огляд узагальнюючих показників виробничо-господарської діяльності, метою якого є оцінка кількісних та якісних показників виконання виробничої програми, використання ресурсів, оцінка рівня організаційно-технічного, економічного й соціального розвитку виробництва та економічної ефективності господарської діяльності ✓ Конкретний аналіз виконання виробничої програми, оцінка впливу основних факторів на показники обсягу виробництва, зміну структури і якості продукції ✓ Аналіз використання основних та виробничих потужностей ✓ аналіз собівартості за техніко-економічними факторами її зниження ✓ Аналіз ефективності економічного стимулювання ✓ Узагальнення результатів аналізу господарської діяльності підприємства і його структурних підрозділів ✓ Розробка заходів за результатами аналізу
<p align="center">Фінансовий відділ</p>	<p>Аналіз показників використання плану реалізації, показників прибутку та рентабельності, взаємовідносин з державним бюджетом (фінансування з бюджету і розрахунки з бюджетом та з позабюджетними фондами)</p>
<p align="center">Відділ бухгалтерського обліку</p>	<p>Аналіз виконання кошторису витрат на виробництво, собівартість продукції, виконання плану прибутку і його використання, фінансовий стан і платоспроможність підприємства</p>

1	2
Відділ матеріально-технічного забезпечення	контроль своєчасності і якості матеріально-технічного забезпечення виробництва, виконання планів поставок за обсягом, номенклатурою, строками, якістю, станом збереження складських запасів, дотримання норм відпуску матеріалів, транспортно-заготівельних витрат
Відділ праці і заробітної плати	Аналіз рівня організації праці, виконання плану заходів щодо його поліпшення, забезпечення підприємства трудовими ресурсами за категоріями та професіями, рівня продуктивності праці, використання фонду робочого часу та фонду заробітної плати
Відділ збуту	Вивчення виконання договірних зобов'язань і планів поставок продукції споживачам за обсягом, якістю, строками, номенклатурою, стану складських запасів і збереження готової продукції
Виробничий відділ	Аналіз виконання плану випуску продукції за обсягом та асортиментом, ритмічність роботи, підвищення якості продукції, запровадження нової техніки та технологій, комплексної механізації та Автоматизації виробництва, роботи обладнання, витрачання матеріальних ресурсів, тривалості технологічного циклу, комплектності випуску продукції, загального технічного та організаційного рівню виробництва
Відділ головного механіка	Вивчення стану експлуатації машин та обладнання, виконання планів-графіків ремонту й модернізації обладнання, якості і собівартість ремонту, повноти використання обладнання та виробничих потужностей, раціональності потреби в енергоресурсах
Відділ технічного контролю	Аналіз якості сировини та готової продукції, браку і втрат, рекламації покупців, розробка заходів щодо зменшення браку, підвищення якості продукції, дотримання технологічної дисципліни

Таблиця 2.9 - Основні напрями аналітичної роботи функціональних підрозділів підприємства за видами аналізу

Вид аналізу	Виконавці	Напрями аналітичних досліджень
Маркетинговий	Відділ маркетингу	Привабливість ринку, попит на продукцію, можливості конкурентів, "портфель замовлень", виконання договірних зобов'язань, ефективність реклами
Виробничий	Виробничий відділ	Випуск продукції за обсягом і асортиментом, ритмічність роботи
	Відділ постачання	Своєчасність і якість матеріально-технічного забезпечення виробництва, наявність складських запасів, дотримання норм відпуску матеріальних ресурсів
	Відділ технічного контролю	Якість сировини та готової продукції, дотримання технологічної дисципліни, брак і втрати від браку, отримані рекламації та їх причини
	Відділ головного механіка	Стан експлуатації машин і обладнання, виконання графіків ремонту та модернізації обладнання, якість і собівартість ремонтів, повнота використання обладнання та виробничих потужностей підприємства
	Відділ головного енергетика	Ефективність використання енергетичного обладнання, дотримання норм витрат енергетичних ресурсів
Фінансовий	Фінансовий відділ	Фінансово-майновий стан (вартість майна та джерела його утворення, фінансова стійкість, платоспроможність, ділова активність тощо) та фінансові результати діяльності підприємства, виконання фінансового плану
Аналіз праці	Відділ праці та заробітної плати	Рівень забезпечення трудовими ресурсами, використання робочого часу, продуктивність праці, стан нормування та оплати праці
Аналіз інновацій	Відділ головного технолога	Оновлення продукції, впровадження нової техніки, рівень механізації та автоматизації технологічних процесів і можливості його підвищення

О р г а н і з а ц я а н а лі ти ч н о ї р о б о т и	Підготовчий етап:
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розробка плану та програми аналітичної роботи. 2. Вибір і визначення загального стану об'єкта аналізу. 3. Формування цілей та завдань аналізу і напрямків використання його результатів. 4. Розробка системи синтетичних та аналітичних показників, за допомогою яких характеризується об'єкт аналізу. 5. Розподіл роботи між аналітиками. 6. Розробка макетів і форм аналітичних таблиць, графіків, схем. 7. Перевірка достовірності джерел інформації та вивчення матеріалів попередніх обстежень. 8. Визначення конкретних виконавців та розподіл обов'язків між ними, а також інші організаційні питання.
	Основний етап:
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Збирання та опрацювання необхідної інформації. 2. Перевірка повноти й вірогідності звітних даних, проведення арифметичного, логічного і балансового зведення показників. 3. Визначення загальних відхилень величини показників виконання завдань від базових величин. 4. Виявлення взаємодіючих факторів і обчислення їхнього впливу на зміну величини показників. 5. Виявлення зайвих витрат і невикористаних можливостей (резервів) підвищення ефективності виробництва.
	Завершальний етап:
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Проведення підсумкової оцінки діяльності і узагальнення результатів аналізу. 2. Розробка висновків і пропозицій щодо прийняття належних управлінських рішень за результатами аналізу, відповідно до його цілей і завдань. Ці висновки та пропозиції оформляються у вигляді пояснювальної записки до звіту чи доповідної записки на ім'я керівника підприємства або особи, за доручення якої проводився аналіз. 3. Розробка організаційно-технічних заходів щодо усунення недоліків, підвищення ефективності використання виявлених резервів. 4. Підготовка розпорядчих актів, призначення осіб, відповідальних за виконання прийнятих рішень. 5. Контроль за впровадженням у виробництво пропозицій, що їх було висунуто за результатами аналізу.

Рисунок 2.15 – Головні етапи аналітичної роботи та їх характеристика

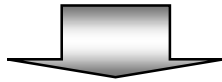

ТЕМА 3

МЕТОД І МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Метод (від грец. *methodos*, шлях дослідження) – спосіб досягнення певної мети, сукупність органічно пов'язаних принципів та прийомів пізнання дійсності.

Метод аналізу господарської діяльності - це системне, комплексне, взаємопов'язане вивчення господарської діяльності підприємства з метою об'єктивної оцінки, забезпечення необхідною інформацією прийняття оптимальних управлінських рішень, контролювання і регулювання економічних процесів.

Особливості методу економічного аналізу господарської діяльності:

- ✓ системний підхід до аналізу економічних явищ і процесів, який полягає у комплексному вивченні різноманітних зв'язків і факторів, що впливають на результати діяльності підприємства;
- ✓ використання для аналізу системи показників, які всебічно та глибоко характеризують господарську діяльність підприємства;
- ✓ вивчення економічних явищ у динаміці, розвитку, русі;
- ✓ встановлення взаємозв'язку між показниками господарської діяльності та кількісне визначення впливу окремих факторів на зміну загального результату і обґрунтування висновків за результатами аналізу;
- ✓ єдність аналізу і синтезу як двох сторін пізнання явищ і процесів;
- ✓ узагальнення матеріалів аналізу.

Рисунок 3.1 – **Особливості методу економічного аналізу**

Методика аналізу господарської діяльності – певна послідовність операцій, прийомів, дій правил

Елементи методики економічного аналізу господарської діяльності

- ✓ завдання і формування мети аналізу;
- ✓ об'єкти аналізу;
- ✓ система показників, за допомогою яких досліджуватиметься кожний об'єкт аналізу;
- ✓ алгоритм проведення дослідження та його періодичність;
- ✓ опис способів дослідження об'єктів аналізу;
- ✓ джерела інформації, на яких ґрунтується аналіз;
- ✓ рекомендації, щодо суб'єктів аналізу;
- ✓ технічні засоби, які доцільно використовувати для аналітичного дослідження;
- ✓ оформлення результатів аналізу в певних документах;
- ✓ користувачі результатів аналізу.

До найважливіших елементів методики належать способи і прийоми (інструментарій), які дають змогу отримати всебічну оцінку роботи підприємства за даними різних джерел інформації, розкрити та виміряти взаємопов'язані показники, встановити кількісний вплив конкретних факторів на результати діяльності та виявити резерви їх підвищення.

Рисунок 3.2 – Елементи методики економічного аналізу

Способи аналізу господарської діяльності підприємства

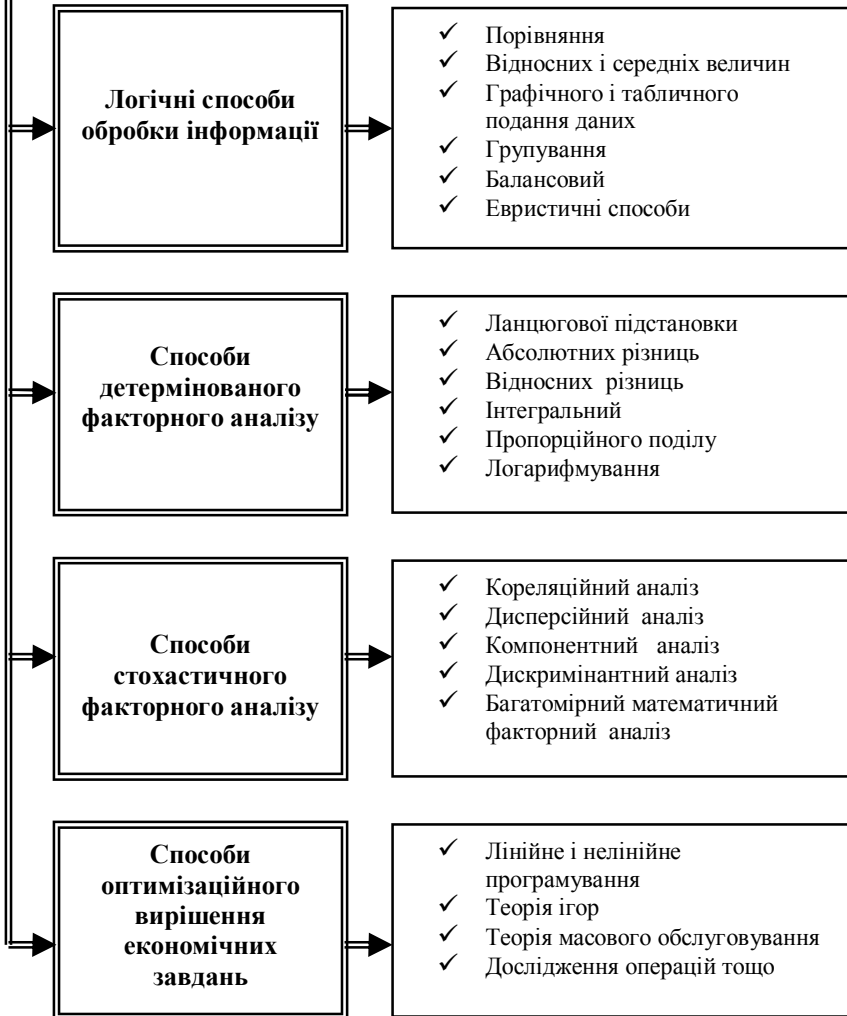

Рисунок 3.3 – Способи аналізу господарської діяльності

Системний підхід до аналізу економічних явищ та процесів виражається в комплексному вивченні взаємопов'язаних багатосторонніх економічних, організаційних, технічних, технологічних та інших факторів, у застосуванні системи показників для аналізу.

- Системний аналіз ґрунтується на таких принципах:
- ✓ чітке формування кінцевої мети аналізу;
 - ✓ розгляд проблеми, що досліджується;
 - ✓ виявлення щонайбільшої кількості взаємозв'язків і наслідків вирішення проблеми;
 - ✓ виявлення і глибокий аналіз альтернативних шляхів вирішення проблеми чи досягнення мети;
 - ✓ мета окремих підрозділів (складових) не повинна суперечити загальній меті чи всій програмі.

Рисунок 3.4 – Принципи системного підходу

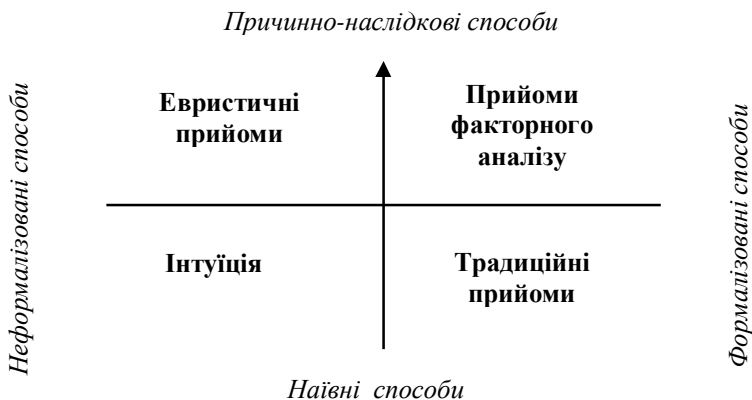

Рисунок 3.5 – Основні способи і прийоми економічного аналізу

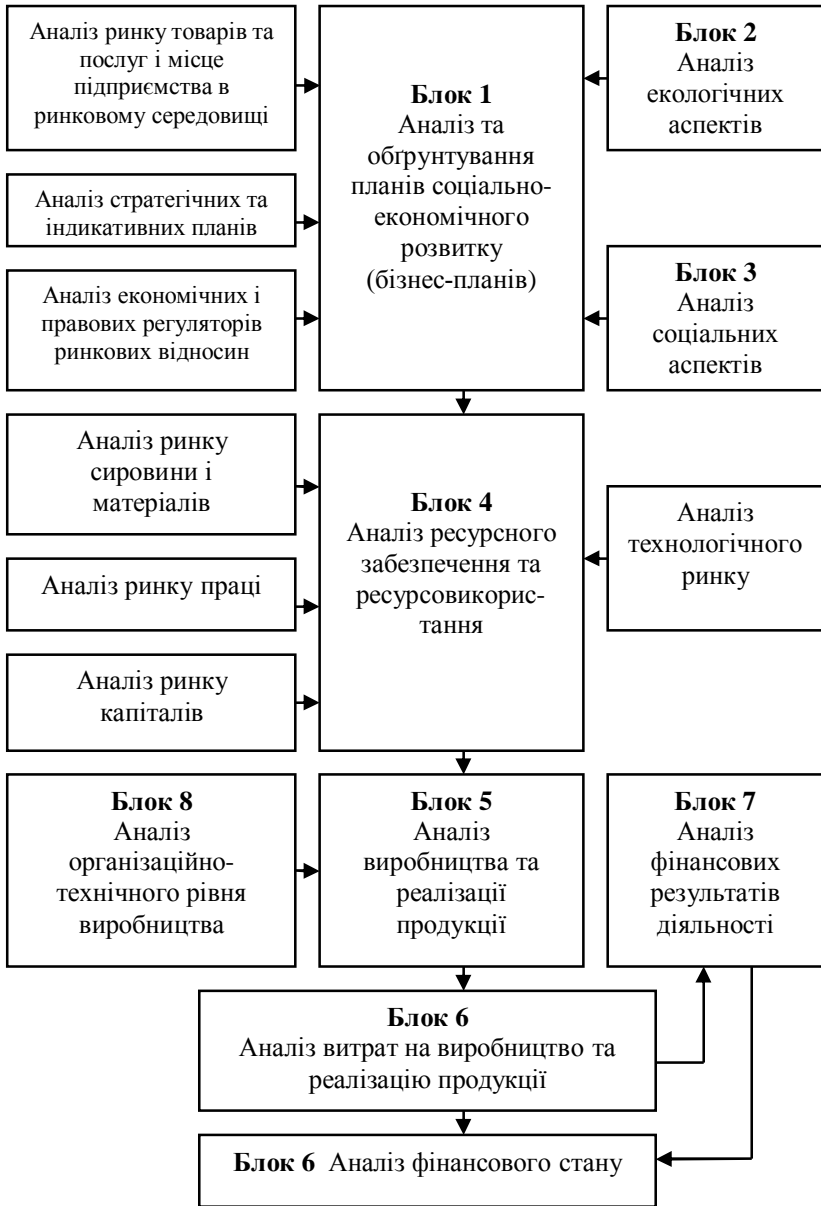
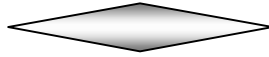
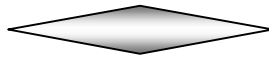

Рисунок 3.6 – Загальна модель системного економічного аналізу діяльності підприємства

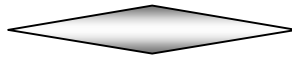
Комплексна економічна оцінка є характеристикою, яку отримують за одночасного й узгодженого вивчення сукупності параметрів, які відображають всі або більшість аспектів зміни та розвитку економічних явищ і процесів.

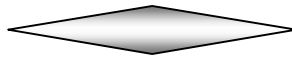
Комплексна оцінка господарчої діяльності є результатом комплексного дослідження, тобто одночасного вивчення сукупності показників, які відображають всі аспекти господарчих процесів, і такою, що включає загальні висновки про результати діяльності об'єкту на основі виявлення якісних і кількісних відмінностей від бази порівняння (плану, нормативів, попередніх періодів, досягнень на інших аналогічних об'єктах, інших можливих варіантах розвитку)

Завдання комплексної економічної оцінки зводяться до визначення інтегрального параметра на основі агрегування різних способів кількісного й якісного аналізу.

Комплексна оцінка дає можливість провести порівняльне оцінювання комерційної діяльності деякої множини однорідних підприємств та їх підрозділів за визначеною сукупністю економічних та технічних індикаторів.

В економічному аналізі виокремлюють методи:

- **детермінованої комплексної оцінки**
- **стохастичної комплексної оцінки**

Рисунок 3.7 – **Поняття комплексної економічної оцінки**

Рисунок 3.8 – Методи детермінованої комплексної оцінки

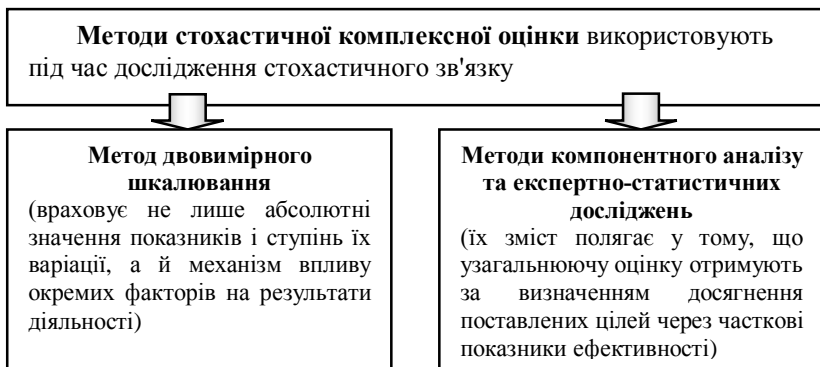
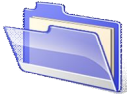

Рисунок 3.9 – Методи стохастичної комплексної оцінки

ТЕМА 4

МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ АНАЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

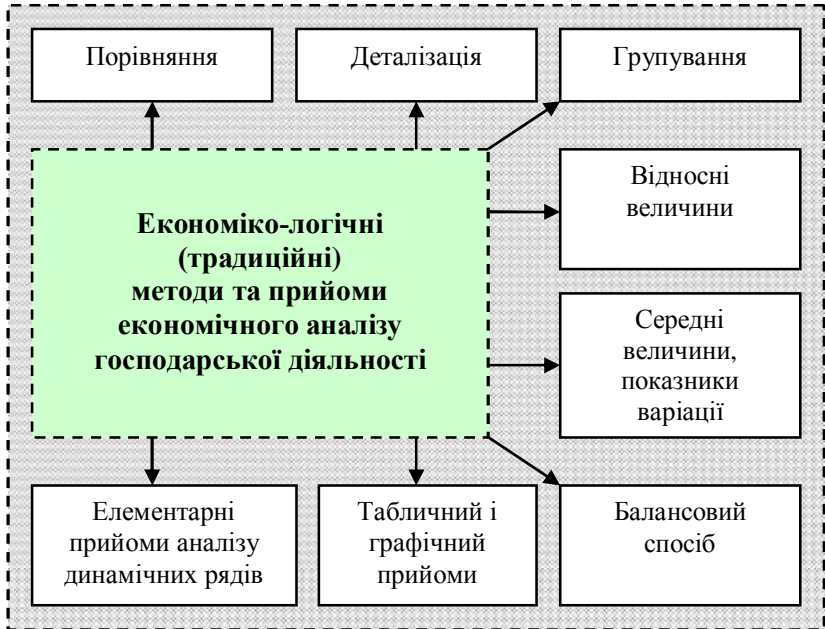

Рисунок 4.1 – Економіко-логічні (традиційні) методи та прийоми економічного аналізу

Порівняння – це метод, за допомогою якого предмет (явище), що вивчається, характеризується через зіставлення з іншими однакісними предметами (явищами) з метою визначення загальних і специфічних ознак економічних явищ, тенденцій і закономірностей їх розвитку.

Рисунок 4.2 – Метод порівняння в економічному аналізі господарської діяльності

Рисунок 4.3 – Види порівнянь в економічному аналізі

Вимоги щодо використання методу порівняння в аналізі господарської діяльності

- ❖ єдність об'ємних, вартісних, якісних і структурних факторів;
- ❖ єдність проміжків часу, за які були обчислені показники;
- ❖ порівнянність вхідних умов (технічних, природних);
- ❖ єдність методики обчислення і складу показників.

Рисунок 4.4 – Вимоги порівнянності показників при використанні прийому порівняння

Види порівняльного аналізу

Горизонтальний порівняльний аналіз використовується для визначення абсолютних і відносних відхилень фактичного рівня досліджуваних показників від планового, показника попереднього чи базового періоду, середнього рівня чи показників конкурентів.

Вертикальний порівняльний аналіз застосовують для вивчення структури економічних явищ та процесів шляхом розрахунку питомої ваги складових у загальному цілому, співвідношення

Трендовий аналіз – розраховуються показники темпів росту і приросту досліджуваного явища чи процесу; результати аналізу використовуються для достовірної оцінки динаміки досліджуваного процесу або явища.

При **одновимірному порівняльному аналізі** проводять зіставлення за одним або декількома показниками одного об'єкта (підприємства, його структурного підрозділу) чи декількох об'єктів за одним показником.

Багатовимірний порівняльний аналіз передбачає зіставлення результатів діяльності певних об'єктів за багатьма показниками.

Рисунок 4.5 – Види порівняльного аналізу

Рисунок 4.6 – Види групувань в аналітичних дослідженнях

Відносні величини – це результат порівняння, який характеризує міру кількісного співвідношення різнойменних чи однойменних показників

Форми вираження

- ✓ **Коефіцієнт:** база порівняння = 1
- ✓ **Відсоток:** база порівняння = 100 %
- ✓ **Проміле:** база порівняння = 1000 ‰

Рисунок 4.7 – Визначення відносних величин

Таблиця 4.1 - Види відносних величин

Назва показника	Сутність відносної величини
Відносна величина планового завдання	Відношення планового рівня показника поточного року до фактичного його рівня в минулому році або до середнього його рівня за три – п'ять попередніх років.
Відносна величина виконання планових завдань	Відношення фактичного до планового рівня показника, що виражене у відсотках. Визначає рівень виконання плану.
Відносна величина динаміки	Відношення абсолютного значення показника за звітний період до його значення за інший період, прийнятий за базу порівняння. Відносні величини динаміки можуть бути базисними і ланцюговими. Характеризує напрям і швидкість зміни явища в часі.
Відносна величина структури	Відношення абсолютного значення кожного елемента до абсолютної величини всієї сукупності. Характеризує структуру досліджуваної сукупності.
Відносна величина координації характеризує	Співвідношення між розмірами окремих складових сукупності. Показує у скільки разів порівнювана частина сукупності є більшою (меншою) від тієї частини, яку взято за базу порівняння (або кількість одиниць однієї частини сукупності, що припадає на 1 або 100 одиниць іншої, взятої за базу порівняння).
Відносна величина інтенсивності	Відношення величини явища, рівень поширення якого вивчається, до величини того середовища, в якому явище поширюється. Характеризує рівень розвитку певного явища у відповідному середовищі, тобто скільки одиниць однієї сукупності припадає на одиницю іншої сукупності. Це іменована величина, у котрій поєднуються одиниці, якими вимірюються чисельник і знаменник.
Відносна величина порівняння	Співвідношення розмірів або рівнів однойменних показників за різними територіями чи об'єктами. Найчастіше це регіональні чи міжнародні порівняння показників економічного розвитку або життєвого рівня.

Середні величини

Середня арифметична

- проста $\bar{x} = \frac{\sum x}{n}$ - зважена $\bar{x} = \frac{\sum xf}{\sum f}$

Середня геометрична

- проста $\bar{x} = \sqrt[n]{x_1 * x_2 * x_3 * \dots * x_n}$ або $\bar{x} = \sqrt[n]{\frac{x_n}{x_1}}$
 - зважена $\bar{x} = \sqrt[n]{x_1^{f_1} * x_2^{f_2} * \dots * x_n^{f_n}}$

Середня гармонічна

- проста $\bar{x} = \frac{n}{\sum \frac{1}{x}}$ - зважена $\bar{x} = \frac{\sum \omega}{\sum \frac{\omega}{x}}$

Середня квадратична

- проста $\bar{x} = \sqrt{\frac{\sum x^2}{n}}$ - зважена $\bar{x} = \sqrt{\frac{\sum x^2 f}{\sum f}}$

Умовні позначення: x - рівень ознаки, варіанти; f - частота (повторюваність) індивідуальних значень ознаки; n - обсяг сукупності; $\omega = x * f$

Рисунок 4.8 – Види середніх величин

Таблиця 4.2 – Показники варіації

Назва показника	Для незгрупованих даних	Для згрупованих даних
Розмах варіації	$R = x_{\max} - x_{\min}$	
Середнє лінійне відхилення	$\bar{l} = \frac{\sum x - \bar{x} }{n}$	$\bar{l} = \frac{\sum x - \bar{x} f}{\sum f}$
Дисперсія	$\sigma^2 = \frac{\sum (x - \bar{x})^2}{n}$	$\sigma^2 = \frac{\sum (x - \bar{x})^2 f}{\sum f}$
Середнє квадратичне відхилення	$\sigma = \sqrt{\frac{\sum (x - \bar{x})^2}{n}}$	$\sigma = \sqrt{\frac{\sum (x - \bar{x})^2 f}{\sum f}}$
Коефіцієнт варіації	лінійний: $V_l = \frac{\bar{l}}{\bar{x}} * 100$; осциляції: $V_R = \frac{R}{\bar{x}} * 100$ квадратичний: $V_\sigma = \frac{\sigma}{\bar{x}} * 100$;	
<i>Умовні позначення:</i> x_{\max} , x_{\min} – максимальне і мінімальне значення ознаки; x - окремі значення ознаки; \bar{x} - середнє значення ознаки; f – частота (повторюваність) індивідуальних значень ознаки; ; n - обсяг сукупності		

Таблиця 4.3 – Аналітичні показники динаміки

Ланцюгові характеристики динаміки		Базисні характеристики динаміки
$\Delta_{\lambda} = y_i - y_{i-1}$	Абсолютний приріст	$\Delta_{\delta} = y_i - y_0$
$Tзр_{\lambda} = \frac{y_i}{y_{i-1}} * 100$	Темп зростання	$Tзр_{\delta} = \frac{y_i}{y_0} * 100$
$Tпр_{\lambda} = Tзр_{\lambda} - 100$	Темп приросту	$Tпр_{\delta} = Tзр_{\delta} - 100$
$A = 0,01 \cdot y_{i-1} = \frac{\Delta_{\lambda}}{Tпр_{\lambda}}$	Абсолютне значення 1% приросту	Для всіх періодів однакові
<i>Умовні позначення:</i> y_i - поточний рівень ряду; y_{i-1} - рівень ряду, що передреує поточному; y_0 - початковий рівень ряду, або рівень, який є постійною базою порівняння.		

Середні показники динаміки

Середній рівень ряду

В інтервальному ряді абсолютних величин з рівними періодами часу (*середня арифметична проста*):

$$\bar{y} = \frac{\sum y_i}{n}$$

В моментному ряді динаміки який має однакові проміжки (інтервали) часу між датами (*середня хронологічна*):

$$\bar{y} = \frac{\frac{1}{2}y_1 + y_2 + y_3 + \dots + \frac{1}{2}y_n}{n-1}$$

У моментних та інтервальних рядах динаміки з нерівними періодами часу (*середня арифметична зважена*):

$$\bar{y} = \frac{\sum y_i t_i}{\sum t_i}$$

Середній абсолютний приріст

$$\bar{\Delta} = \frac{\sum \Delta_n}{m} = \frac{\sum y_n - y_0}{n-1}$$

Середній темп зростання

$$\overline{Tzp} = \sqrt[k]{\prod Tzp_n} = \sqrt[k]{Tzp_1 \times Tzp_2 \times \dots \times Tzp_k}; \quad \overline{Tzp} = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_0}}$$

Середній темп приросту

$$\overline{Tnp} = \overline{Tzp} (\%) - 100$$

Умовні позначення: y_i - поточні рівні ряду, y_0 - базисний рівень ряду; t_i - проміжки часу між суміжними датами або періоди часу; n - число рівнів ряду, m_n - число ланцюгових абсолютних приростів; n - число рівнів ряду, k - кількість темпів зростання за однакові інтервали часу.

Рисунок 4.9 - Середні показники динаміки

Аналітична таблиця - комбінація горизонтальних рядків і вертикальних граф (стовпчиків, колонок).

В економічному аналізі використовують три види таблиць:

- *проста* - підмет містить перелік одиниць сукупності без поділу на групи;
- *групова* - розподіл підмета на окремі групи за однією з істотних ознак;
- *комбінаційна* — підмет поділяється на окремі групи за двома і більше ознаками в певній комбінації. Аналіз таблиці доцільно починати з підсумкових результатів, які дають змогу отримати загальну характеристику явища, а потім переходити до вивчення їх складових.

Рисунок 4.10 – Табличний прийом в економічному аналізі

Графік - це особливий спосіб наочного зображення й узагальнення аналітичної інформації про господарську діяльність підприємства за допомогою геометричних фігур, малюнків чи схематичних географічних карт.

При виборі форми графіка виходять зі змісту та завдань дослідження, забезпечуючи найбільшу наочність і виразність зображення певних явищ та процесів.

Графіки класифікують за певними ознаками:

- ✓ за загальним призначенням: аналітичні, ілюстративні, інформаційні;
- ✓ за видом поля: діаграма, статистична карта;
- ✓ за формою: крапкові, лінійні, площинні, просторові, фігурні;
- ✓ за типом розв'язання задач: порівняння, структури, динаміки, зв'язку, контролю.

Рисунок 4.11 – Графічний прийом в економічному аналізі

Рисунок 4.12 - Типи факторного аналізу

Рисунок 4.13 – Етапи факторного аналізу

Моделювання - це один з найважливіших методів наукового пізнання, за допомогою якого створюється модель (умовний образ) об'єкту дослідження.

Факторна модель – це математична формула розрахунку результативного показника.

$$y = f(x_i)$$

де y – результативний показник, x_i – факторні показники.

У детермінованому аналізі виділяють наступні типи факторних моделей:

1. Адитивні моделі:

$$Y = \sum X_i = X_1 + X_2 + X_3 + \dots X_n$$

2. Мультиплікативні моделі:

$$Y = \prod_{i=1}^n X_i = X_1 \times X_2 \times X_3 \times \dots X_n$$

3. Кратні моделі:

$$Y = \frac{X_1}{X_2}$$

4. Змішані (комбіновані) моделі - це поєднання в різних комбінаціях попередніх моделей:

$$Y = \frac{a+b}{c}; Y = \frac{a}{b+c}; Y = \frac{a \times b}{c}; Y = (a+b)c$$

Рисунок 4.14 – Моделювання економічних показників

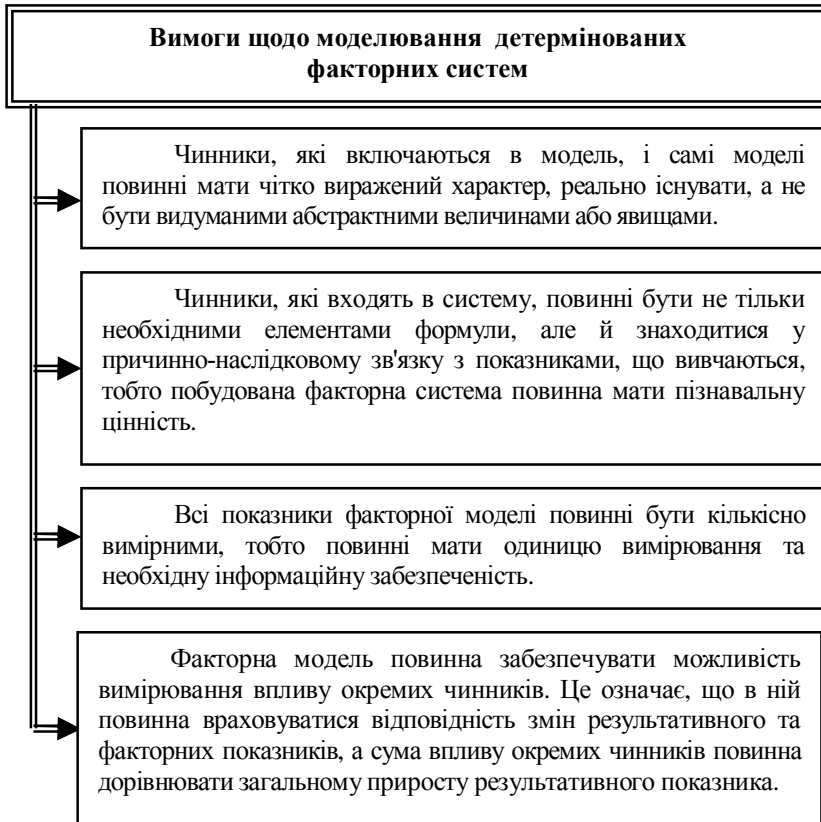

Рисунок 4.15 – Вимоги щодо моделювання детермінованих факторних систем

Елімінування (від лат. *eliminare* - виключати, усувати) – логічний прийом економічного аналізу, що дає змогу по чергово встановити вплив конкретного фактора на результативний показник при умовному виключення впливу інших факторів, тобто вивчити вплив кожного фактора незалежно від інших.

Способи елімінування : спосіб повних ланцюгових підстановок, абсолютних різниць, відносних різниць, коректування.

Рисунок 4.16 – Табличний прийом в економічному аналізі

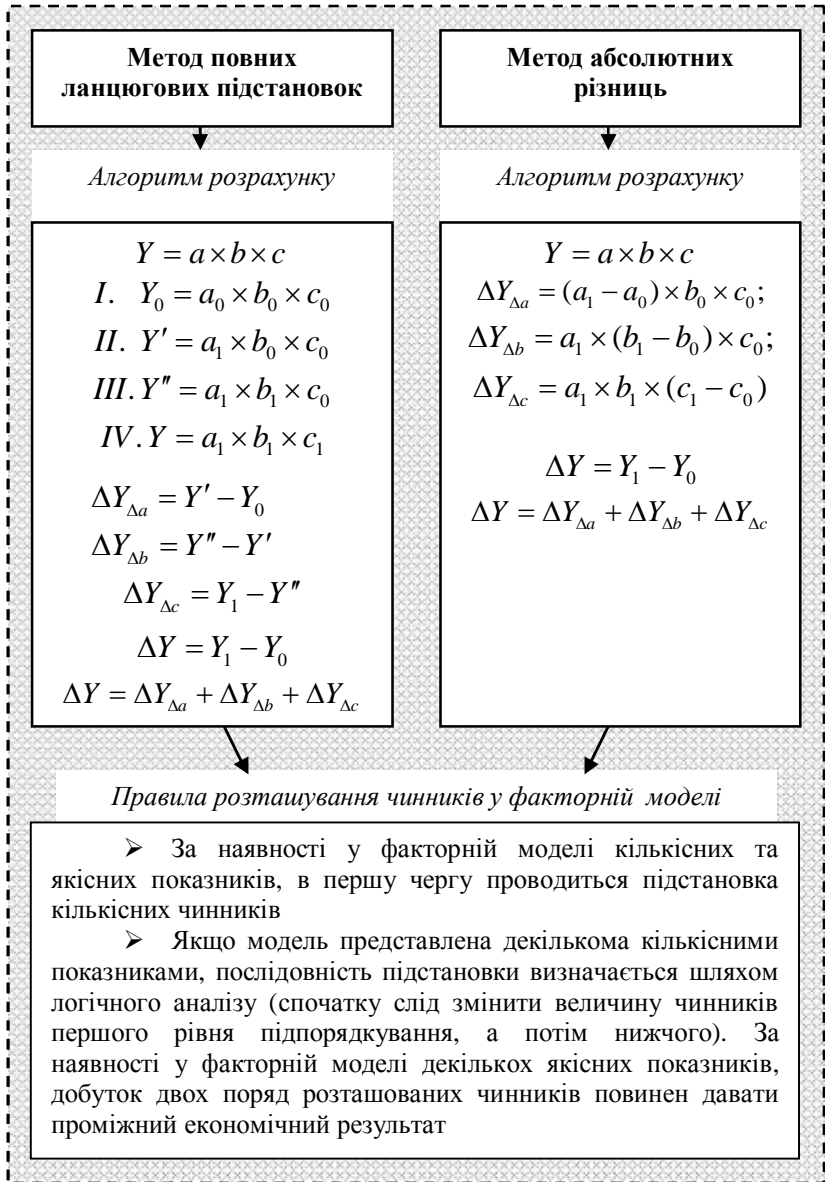

Рисунок 4.17 – Методи оцінки впливу чинників в детермінованому факторному аналізі

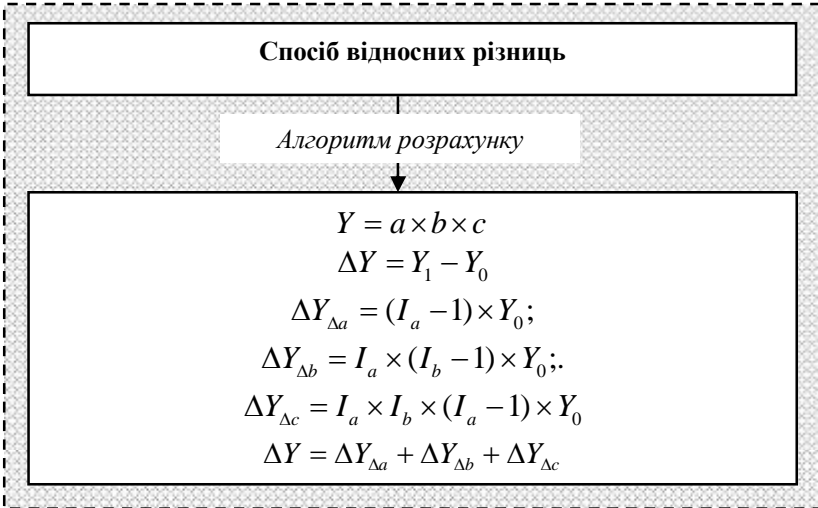

Рисунок 4.18 – Спосіб відносних різниць в детермінованому факторному аналізі

Рисунок 4.19 – Приєм коректування в детермінованому факторному аналізі

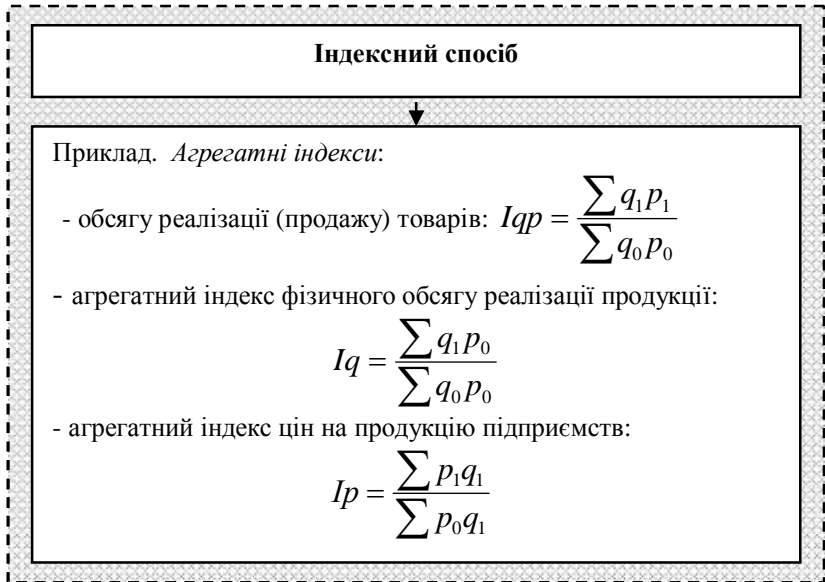

Рисунок 4.20 – Індексний спосіб в детермінованому факторному аналізі

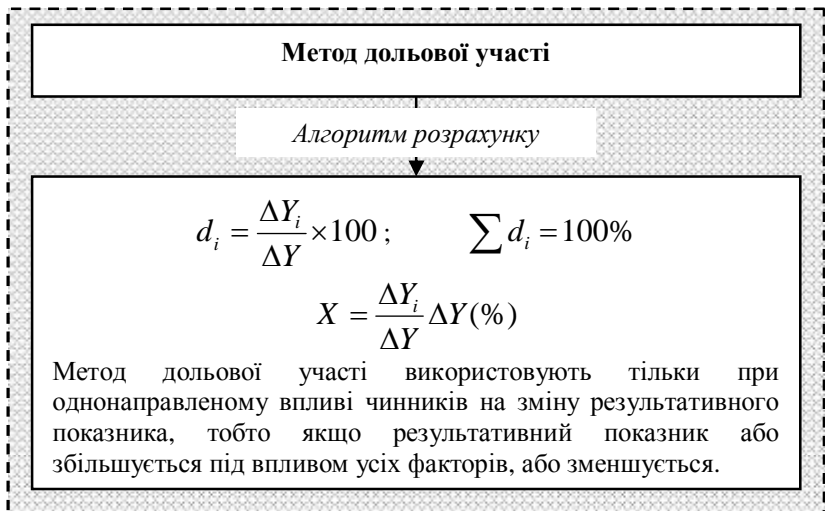

Рисунок 4.21 – Метод дольової участі в детермінованому факторному аналізі

Інтегральний метод

- для мультиплікативної моделі $Y = a \times b \times c$:

$$\Delta Y_{\Delta a} = \frac{1}{2} \Delta a (b_0 c_1 + b_1 c_0) + \frac{1}{3} \Delta a \Delta b \Delta c ;$$

$$\Delta Y_{\Delta b} = \frac{1}{2} \Delta b (a_0 c_1 + a_1 c_0) + \frac{1}{3} \Delta a \Delta b \Delta c$$

$$\Delta Y_{\Delta c} = \frac{1}{2} \Delta c (a_0 b_1 + a_1 b_0) + \frac{1}{3} \Delta a \Delta b \Delta c$$

- для мультиплікативної моделі $Y = a \times b$

$$\Delta Y_{\Delta a} = \frac{1}{2} \Delta a (b_0 + b_1) ;$$

$$\Delta Y_{\Delta b} = \frac{1}{2} \Delta b (a_0 + a_1)$$

- для кратної моделі $Y = \frac{a}{b}$:

$$\Delta Y_{\Delta a} = \frac{\Delta a}{\Delta b} \ln \left| \frac{b_1}{b_0} \right| ;$$

$$\Delta Y_{\Delta b} = \Delta Y - \Delta Y_{\Delta a}$$

- для змішаної моделі: $Y = \frac{a}{b + c}$

$$\Delta Y_{\Delta a} = \frac{\Delta a}{\Delta b + \Delta c} \ln \left| \frac{b_1 + c_1}{b_0 + c_0} \right| ;$$

$$\Delta Y_{\Delta b} = \frac{\Delta Y - \Delta Y_{\Delta a}}{\Delta b + \Delta c} \Delta b$$

$$\Delta Y_{\Delta c} = \frac{\Delta Y - \Delta Y_{\Delta a}}{\Delta b + \Delta c} \Delta c$$

Рисунок 4.22 – Інтегральний метод в детермінованому факторному аналізі

Метод відсоткових чисел

Середній рівень результативного показника:

$$\bar{Y} = \frac{\sum d_i * Y_i}{100},$$

Вплив структури товарообороту на середній рівень результативного показника можна визначити за допомогою:

- способу ланцюгової підстановки:

$$\text{I. } \bar{Y}_0 = \frac{\sum d_{i0} * Y_{i0}}{100}$$

$$\text{II. } \bar{Y}_{ск} = \frac{\sum d_{i1} * Y_{i0}}{100}$$

$$\text{III. } \bar{Y}_1 = \frac{\sum d_{i1} * Y_{i1}}{100}$$

Тоді :

$$\Delta \bar{Y}_{\Delta d} = \Delta \bar{Y}_{ск} - \Delta \bar{Y}_0$$

$$\Delta \bar{Y}_{np.ф.} = \Delta \bar{Y}_1 - \Delta \bar{Y}_{ск}$$

Перевірка: $\Delta \bar{Y} = \Delta \bar{Y}_{\Delta d} - \Delta \bar{Y}_{np.ф.}$

- способу абсолютних різниць:

$$\bar{Y}_{\Delta d} = \frac{\sum (d_{i1} - d_{i0}) * Y_{i0}}{100}; \quad \bar{Y}_{np.ф.} = \frac{\sum d_{i1} * (Y_{i1} - Y_{i0})}{100}$$

Перевірка: $\Delta \bar{Y} = \Delta \bar{Y}_{\Delta d} - \Delta \bar{Y}_{np.ф.}$

Після визначення впливу структури товарообороту і інших факторів на зміну середнього рівня результативного показника, можна визначити їх вплив на зміну самого результативного показника (ΔY):

$$\Delta Y_{\Delta d} = \frac{\Delta \bar{Y}_{\Delta d} * T_1}{100}; \quad \Delta Y_{np.ф.} = \frac{\Delta \bar{Y}_{np.ф.} * T_1}{100}$$

Перевірка: $\Delta Y = \Delta Y_{\Delta d} - \Delta Y_{np.ф.}$

Рисунок 4.23 – Метод відсоткових чисел в детермінованому факторному аналізі

Умовні позначення

Y - результативний показник; a, b, c - факторні показники, які впливають на зміну результативного показника, ΔY - загальне відхилення по результатах показників; $\Delta a, \Delta b, \Delta c$ - абсолютне відхилення значення факторних показників відповідно a, b, c , ΔY_1 - факторний результат показника, ΔY_0 - базисний результат показника. Індекс 1 відповідає фактичному значенню показника, а (0) - базисному; $Ч_{СК}$ - скоректована величина чисельності, $Ч_0$ - базисна величина чисельності; I_T - індекс товарообороту; T - товарооборот; ПП - продуктивність праці; P_B - рівень витрат, % до товарообороту; B - витрати, грош. од.; $L(H)_ч$ - відносний лишок (нестача) чисельності працівників, осіб.; $E(\Pi)_B$ - відносна економія (перевитрата) витрат, тис. грош. од.; q_0 і q_1 - базисні й звітні обсяги реалізованих товарів, p_0 і p_1 - базисні і звітні ціни на них; d_i - зміна результативного показника під впливом i -го чинника у відносному вираженні, %; ΔY_i - зміна результативного показника під впливом i -го чинника в абсолютному вираженні, тис. грн.; ΔY - абсолютна зміна результативного показника; $\Delta Y(\%)$ - темп приросту (зменшення) результативного показника, %; де \bar{d}_i - частка i -ої групи товарів в загальному обсязі товарообороту; \bar{Y} - середній рівень результативного показника; $\bar{Y}_{(i)}$ - середній рівень витрат на реалізацію i -го товару відповідно базисного і звітного періодів; $\bar{Y}_{СК}$ - скоректований рівень витрат.

Рисунок 4.24 – Умовні позначення до рис. 4.17-4.23.

Рисунок 4.25 – Види взаємозв'язків суспільних явищ за характером дії

Таблиця 4.4 – Види взаємозв'язків і їх особливості

Факторна ознака x_i	Результативна ознака (y) за наявності зв'язку		
	функціонального	стохастичного	кореляційного
x_1	y_1	y_1, y_2	\bar{y}_1
x_2	y_2	y_1, y_2, y_3	\bar{y}_2
x_3	y_3	y_1, y_2, y_3, y_4	\bar{y}_3
...
x_m	y_m	y_{m-1}, y_m	\bar{y}_m

Рисунок 4.26 – Способи виявлення наявності взаємозв'язків

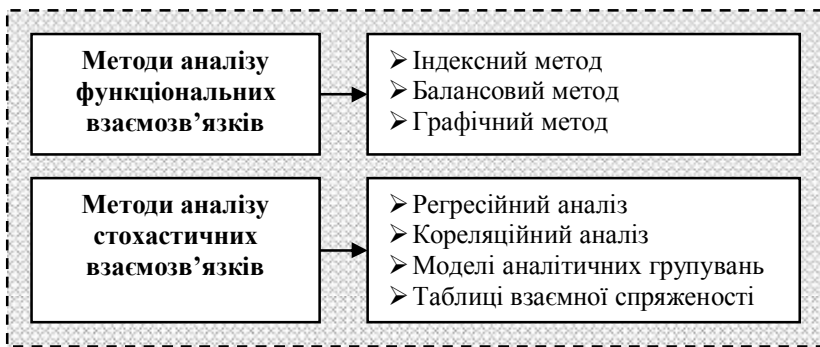

Рисунок 4.27 – Методи вивчення функціональних і стохастичних взаємозв'язків

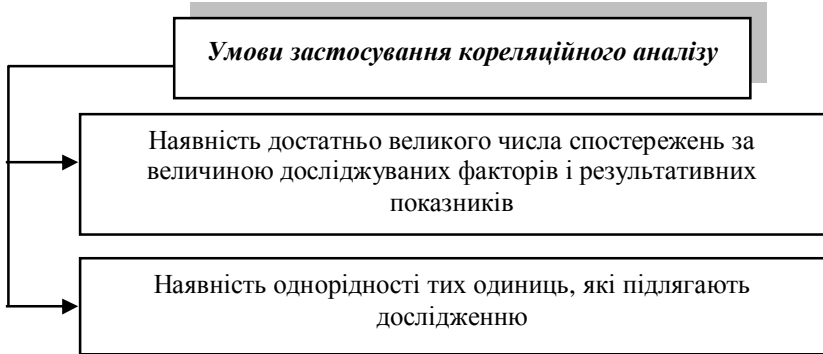

Рисунок 4.28 – **Необхідні умови застосування кореляційного аналізу**

Рисунок 4.29 – **Етапи проведення кореляційного аналізу**

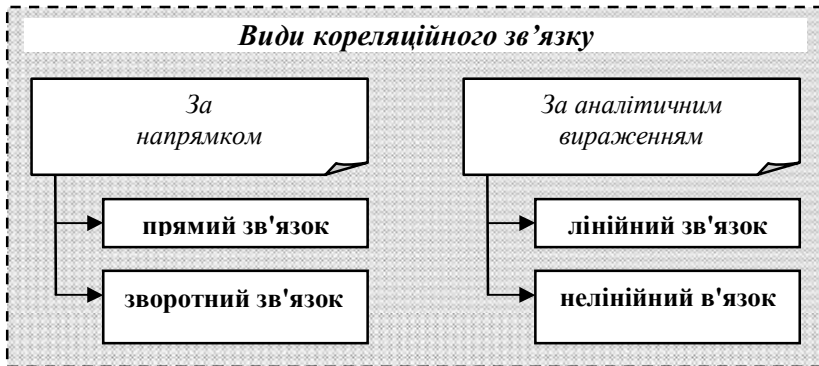
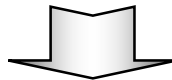
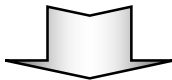

Рисунок 4.30 – Види кореляційних зв'язків за напрямком та аналітичним вираженням

Кореляційний зв'язок між ознаками x і y записується у вигляді **рівняння кореляційного зв'язку (рівняння регресії):**

Рівняння парної регресії:

$$Y = f(x)$$

де $f(x)$ – певний вид функції кореляційного зв'язку, який описує лінію регресії

Рівняння множинної (багатофакторної) регресії:

$$\bar{y}_{1,2\dots n} = f(x_1, x_2, \dots, x_n)$$

де $f(x_1, x_2, \dots, x_n)$ – певний вид функції кореляційного зв'язку, який описує лінію регресії

Рисунок 4.31 – Види рівняння регресії

Якщо зміна x призводить до відносно рівномірної зміни y
Рівняння регресії: $\bar{y} = a_0 + a_1x$,

де a_0 – вільний параметр рівняння; a_1 – коефіцієнт регресії, що показує, як змінюється середнє значення результативної ознаки залежно від зміни факторної ознаки на одиницю

Параметри a_0, a_1 визначаються методом найменших квадратів, згідно з яким сума квадратів відхилень фактичних від теоретичних значень результативної ознаки є мінімальною

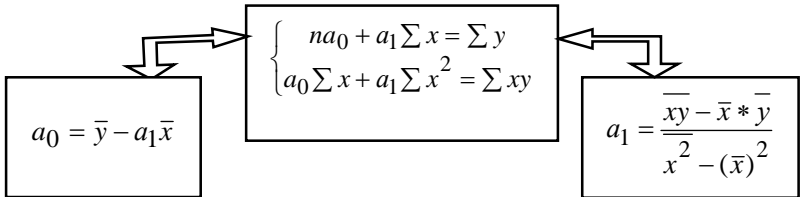

Рисунок 4.32 – Парна лінійна регресія

Нелінійні функції використовуються коли зміна результативної ознаки y зі зміною факторної ознаки x відбувається нерівномірно

З прискоренням

Степенева

$$\bar{y} = a_0x^{a_1}$$

З уповільненням

Гіпербола

$$\bar{y} = a_0 + a_1 \frac{1}{x}$$

Зі зміною напрямку зв'язку

Парабола

$$\bar{y} = a_0 + a_1x^2$$

Рисунок 4.33 – Нелінійна регресія

Лінійний коефіцієнт кореляції (r):

$$r = \frac{n\sum xy - \sum x \sum y}{\sqrt{[n\sum x^2 - (\sum x)^2][n\sum y^2 - (\sum y)^2]}}$$

де n – кількість підприємств (років) тощо; x – факторна ознака; y – результативна ознака

(використовується при лінійному зв'язку між ознаками)

Знаходиться в межах від -1 до +1.

- ✓ Якщо r близьке до 1, то зв'язок між ознаками тісний
- ✓ Якщо r наближається до 0, то зв'язок малий
- ✓ Якщо $-1 \leq r < 0$, то зв'язок між ознаками має зворотний напрям

Кореляційне відношення (η):

$$\eta = \sqrt{\frac{\sigma_{yx}^2}{\sigma_y^2}}$$

(використовується при нелінійному зв'язку між ознаками)

де σ_{yx}^2 – міжгрупова дисперсія,
 σ_y^2 – загальна дисперсія результативного показника

Змінюється від 0 до 1.

- ✓ Якщо $\eta = 0$, то міжгрупова дисперсія дорівнює нулю і кореляційний зв'язок між ознаками відсутній.
- ✓ Якщо $\eta = 1$, міжгрупова дисперсія дорівнює загальній, кожному значенню факторної ознаки відповідає єдине значення результативної, тобто зв'язок між ознаками функціональний.

Чим η ближче до 1, тим зв'язок між ознаками тісніший.

Коефіцієнт детермінації (D):

$$D = r^2 \text{ або } D = \eta^2$$

(використовується при лінійному і нелінійному зв'язку між ознаками)

Приймає значення від 0 до 1. Чим ближче D до одиниці, тим тісніше зв'язок між ознаками, при $D = 0$ відсутній лінійний зв'язок між ознаками, при $D = 1$ не існує кореляційного зв'язку між ознаками

Рисунок 4.34 – Міри щільності (тісноти) кореляційного зв'язку

Рисунок 4.35 – Показники оцінки значимості зв'язку між ознаками

РОЗДІЛ II

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ НАЙВАЖЛИВІШИХ ПОКАЗНИКІВ ВИРОБНИЧО-ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

ТЕМА 5

АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА І РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ

Основні завдання аналізу господарської діяльності

- ✓ оцінювання ступеня виконання плану і динаміки виробництва та реалізації продукції;
- ✓ визначення впливу факторів на зміну величини цих показників;
- ✓ виявлення внутрігосподарських резервів збільшення випуску і реалізації продукції;
- ✓ розробка рекомендацій із освоєння виявлених резервів.

Об'єкти аналізу

- ✓ обсяг виробництва і реалізації продукції в цілому і за асортиментом;
- ✓ якість і конкурентоспроможність продукції;
- ✓ структура виробництва і реалізації продукції;
- ✓ ритмічність виробництва і реалізації продукції.

Джерелами інформації для аналізу виробництва і реалізації продукції є:

- ✓ планові дані: план підприємства, план відвантаження і реалізації продукції, оперативні плани-графіки;
- ✓ дані статистичної та бухгалтерської звітності;
- ✓ дані первинного й аналітичного бухгалтерського обліку: акт або відомість приймання продукції, накладна на здавання готової продукції на склад, приймально-здавальна накладна, рахунок-фактура, товарно-транспортна накладна, тощо;
- ✓ не облікова інформація: протоколи зборів трудового колективу та виробничих нарад, пояснювальні та доповідні записки, результати маркетингових досліджень і господарсько-правові матеріали (договори, рішення господарського суду) тощо.

Рисунок 5.1 - Завдання та інформаційне забезпечення аналізу виробництва і реалізації продукції

Рисунок 5.2. – Основні напрями аналізу виробництва і реалізації продукції

Асортимент продукції – це перелік найменувань продукції в межах кожної позиції номенклатури (перелік продукції (робіт, послуг) однакового призначення, який формується згідно з класифікацією видів економічної діяльності) із зазначенням її обсягу за кожним видом продукції, який подається натуральними (кількість, вага, об'єм та ін.) або вартісними показниками.

Система формування асортименту продукції

- Визначення поточних і перспективних потреб покупців
- Оцінювання рівня конкурентоспроможності продукції, що випускається чи планується до випуску
- Вивчення життєвого циклу виробів і вжиття вчасних заходів для впровадження нових, більш досконалих видів продукції і вилучення із виробничої програми морально застарілих та економічно неефективних виробів
- Оцінювання економічної ефективності і ступеня ризику змін в асортименті продукції

Етапи аналізу асортименту продукції

I. Обчислюються показники, що характеризують ступінь виконання плану виробництва продукції за асортиментом.

II. З'ясовуються причини невиконання плану за асортиментом.

III. Визначається, як на підприємстві здійснюються заходи щодо розробки й освоєння випуску нових виробів, зняття з виробництва чи удосконалення застарілих видів і тих видів продукції, що мають обмежений попит.

Рисунок 5.3. – Основні напрями аналізу асортименту продукції

Якість продукції - це поняття, яке характеризує параметричні, експлуатаційні, споживчі, технологічні, дизайнерські властивості виробу, рівень його стандартизації та уніфікації, надійність і довговічність.

Узагальнювальні показники

- частка нової продукції в загальному її випуску
- частка продукції вищої категорії якості
- середньозважений бал продукції
- середній коефіцієнт сортності
- частка атестованої і не атестованої продукції
- частка сертифікованої продукції
- частка продукції, що відповідає світовим стандартам
- частка продукції, що експортується

Індивідуальні (одиничні) показники

- корисність (жирність молока, зольність вугілля, вміст білка в продуктах харчування)
- надійність (довговічність, безвідмовність у роботі)
- технологічність, тобто ефективність конструкторських і технологічних рішень (трудомісткість, енергомісткість)
- естетичність виробів

Непрямі показники

штрафи за неякісну продукцію, за обсяг і частку забракованої продукції, за частку продукції, на яку надійшли рекламачії від покупців, за втрати від браку і т. ін.

Рисунок 5.4. – Показники якості продукції

Рисунок 5.5. – Фактори, які впливають на ритмічність випуску продукції

ТЕМА 6

АНАЛІЗ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

Витрати підприємства - це сукупність витрат живої та уречевленої праці на здійснення поточної господарської діяльності підприємства, а за натурально-речовим складом - спожита частина матеріальних, трудових та фінансових ресурсів.

Метою аналізу витрат підприємства є оцінка рівня витрат, виявлення можливостей раціонального використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, здійснення ефективного управління ними.

У процесі аналізу витрат підприємства вирішують такі основні **завдання**:

- ✓ перевірка обґрунтованості прийнятих управлінських рішень щодо витрат підприємства;
- ✓ оцінка виконання прийнятих рішень, під час якої виявляють відхилення фактичних витрат від планових (нормативних);
- ✓ оцінка тенденцій зміни витрат підприємства, що дає змогу втручатися в процеси діяльності підприємства й оптимізувати їх;
- ✓ дослідження причин відхилення фактичних витрат від планових чи витрат попередніх періодів (оцінка впливу факторів на виявлені відхилення);
- ✓ виявлення резервів зниження витрат підприємства та розроблення заходів щодо їх мобілізації.

Рисунок 6.1 – Мета і завдання аналізу витрат підприємства

Джерела інформації аналізу витрат підприємства

- ✓ планові і звітні калькуляції;
- ✓ норми і нормативи споживання ресурсів, дані про відхилення від норм;
- ✓ рахунки бухгалтерського обліку (23 «Виробництво», 80 «Матеріальні витрати», 81 «Витрати на оплату праці», 82 «Відрахування на соціальні заходи», 83 «Амортизація», 84 «Інші операційні витрати», 90 «Собівартість реалізації», 91 «Загальновиробничі витрати», 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут», 94 «Інші витрати операційної діяльності» та деякі інші);
- ✓ реєстри бухгалтерського обліку (облікові відомості та журнали) - журнал 5 або 5А, відомість 5.1 обліку руху запасів;
- ✓ фінансову звітність (форма № 1 «Баланс», форма № 2 «Звіт про фінансові результати», форма № 5 «Примітки до річної фінансової звітності»);
- ✓ статистичну звітність (форма № 1 - підприємництво (річна) «Звіт про основні показники діяльності підприємства», форма № 1 - ПВ «Звіт з праці»);
- ✓ первинні документи;
- ✓ інші джерела.

Результати аналізу витрат використовуються менеджерами підприємства для пошуку внутрішньогосподарських резервів їх зменшення, усунення нерационального використання ресурсів та непродуктивних витрат, для оцінки витрат на одиницю продукції, визначення відхилення фактичних витрат від нормативних (стандартних) з виявленням причин та винуватців таких відхилень тощо.

Рисунок 6.2 – Джерела інформації аналізу витрат підприємства

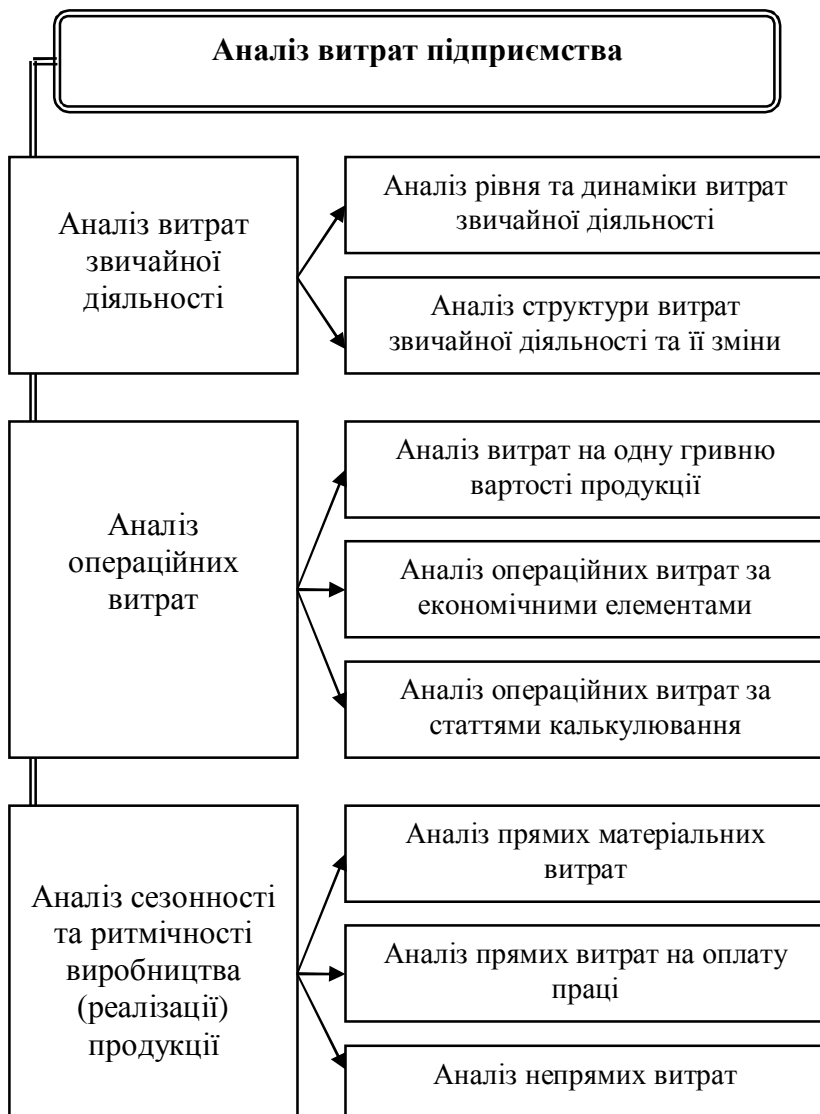

Рисунок 6.3 – Основні напрями аналізу витрат підприємства

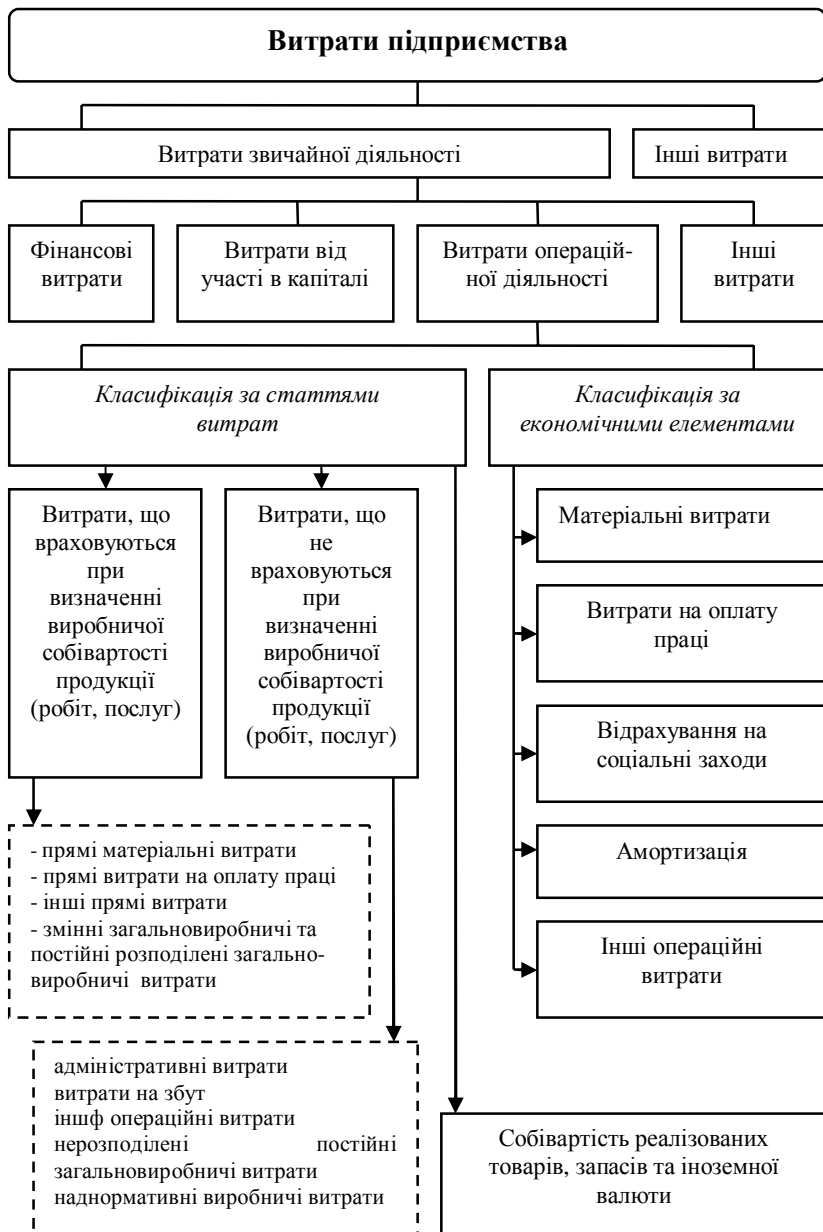

Рисунок 6.4 – Класифікація витрат підприємства

ТЕМА 7

АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ І ВИТРАТ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ

Основні **завдання** аналізу використання трудових ресурсів підприємства:

- ✓ вивчення та оцінювання забезпеченості підприємства і його структурних підрозділів персоналом загалом, а також за категоріями і професіями;
- ✓ визначення і вивчення показників плинності кадрів;
- ✓ визначення впливу трудових ресурсів на результати господарської діяльності підприємства
- ✓ виявлення резервів персоналу повнішого й ефективнішого їх використання.

Джерела інформації аналізу трудових ресурсів:

- **планова інформація** для аналізу забезпечення потреби підприємства у трудових ресурсах та ефективності їх використання міститься в стратегічних, поточних і оперативних планах, а також у бізнес-планах
- **обліково-звітна інформація** відносять первинні дані обліку і звітні документи. Основними формами первинної облікової документації є: наказ про прийняття на роботу чи припинення трудових відносин; особова картка; наказ про надання відпустки; таблиць обліку використання робочого часу і розрахунку заробітної плати; розрахунково-платіжні відомості; особові рахунки та інші документи, затверджені у встановленому порядку, що характеризують чисельність працівників та їхні доходи у грошовій чи натуральній формах, а також розміри пільг і компенсацій тощо
- **необлікова інформація** належать закон України «Про оплату праці», інструктивні матеріали, штатний розклад, матеріали хронометражу та фотографій робочого часу

Рисунок 7.1 – Основні завдання та інформаційне забезпечення аналізу трудових ресурсів підприємства

Аналіз використання трудових ресурсів і витрат на оплату праці

Аналіз забезпечення підприємства трудовими ресурсами

- Горизонтальний порівняльний аналіз трудових ресурсів
- Вертикальний порівняльний аналіз трудових ресурсів
- Аналіз руху трудових ресурсів

Аналіз використання робочого часу на підприємстві

- Аналіз динаміки і структури фонду робочого часу
- Аналіз узагальнювальних показників використання робочого часу
- Факторний аналіз фонду робочого часу

Аналіз продуктивності праці

- Аналіз рівня і динаміки показників продуктивності праці
- Факторний аналіз виробітку продукції на одного працівника
- Аналіз впливу трудових факторів на обсяг виробленої продукції

Аналіз оплати праці

- Аналіз динаміки, складу і структури фонду оплати праці
- Аналіз середнього рівня оплати праці
- Аналіз співвідношення темпів зростання рівня оплати та продуктивності праці

Рисунок 7.2 – Основні напрями аналізу трудових ресурсів підприємства

Таблиця 7.1 - Показники руху трудових ресурсів

Показник	Методика розрахунку	Економічний зміст
1	2	3
Коефіцієнт обороту з прийняття	Відношення загальної чисельності прийнятих протягом звітного періоду до середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за цей період або до облікової чисельності на кінець періоду	Характеризує частку прийнятих на роботу працівників
Коефіцієнт обороту з вибуття	Відношення загальної чисельності вибулих протягом звітного періоду до середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за цей період або до облікової чисельності на початок періоду.	Характеризує частку звільнених працівників незалежно від причин (об'єктивних чи за порушення трудової дисципліни)
Коефіцієнт необхідного обороту	Відношення чисельності вибулих з поважних причин до загальної чисельності штатних працівників облікового складу, які вибули за цей період	Характеризує необхідний оборот, тобто частку вибулих з об'єктивних причин, котрі не залежать від адміністрації підприємства (переведені на інші підприємства, поступили на навчання, призвані в армію, вийшли на пенсію, звільнені за скороченням штатів)
Коефіцієнт плинності	Відношення чисельності звільнених за власним бажанням, за прогул та інші порушення трудової дисципліни (відповідно до законодавства України про працю) у звітному періоді до середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за цей період	Характеризує надмірний оборот, тобто частку звільнених без поважних причин

продовження табл. 7.1.

1	2	3
Коефіцієнт постійності складу (штату) працівників	Відношення працівників, які перебували в обліковому складі весь звітний період, до середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за цей період	Характеризує стабільність кадрів підприємства і часто використовується при оцінці недостатнього обороту, тобто уповільненні необхідного оновлення працівників і зростанні працівників пенсійного віку

Таблиця 7.2 - Показники використання робочого часу

Показники	Методика розрахунку	Економічний зміст
1	2	3
Середня кількість днів, відпрацьованих одним працівником за відповідний період	Відношення загальної кількості людино-днів до середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу	Характеризує тривалість робочого періоду в днях (середня кількість днів виходу працівником або робітником на роботу) за аналізований період (місяць, квартал, рік)
Середня тривалість робочого дня	Відношення відпрацьованих людино-годин, включаючи надурочні, до загальної кількості відпрацьованих людино-днів за певний період	Характеризує середню тривалість робочого дня (зміни) працівника, яка залежить від нормативно встановленої тривалості робочого тижня, скорочення робочого часу згідно з чинним законодавством, надурочної роботи і простоїв протягом робочої зміни
Коефіцієнт змінності	Відношення загальної чисельності наявних працівників до чисельності працівників, які працювали в найбільш багаточисельній зміні	Характеризує рівномірність заповнення змін, а порівняння розрахованого показника змінності зі встановленим режимом роботи дає змогу оцінити рівень використання змінного режиму

продовження табл. 7.2.

1	2	3
Коефіцієнт використання робочого часу одним працівником протягом місяця (року)	Відношення середньої фактичної кількості днів роботи одного облікового працівника до відповідного фонду часу	Характеризує використання робочого часу та його невиробничі втрати
Коефіцієнт використання робочого дня	Відношення фактичної тривалості робочого дня до середньої його тривалості, встановленої планом	Характеризує використання робочого дня і внутрішньозмінні втрати
Інтегральний коефіцієнт використання робочого часу	Добуток коефіцієнта використання робочого часу одним працівником і коефіцієнта використання робочого дня	Характеризує одночасне використання робочого часу протягом місяця (року) і тривалості робочого дня

Таблиця 7.3 - Баланс робочого часу

№ п/п	Ресурси робочого часу	№ п/п	Використання робочого часу
1	Календарний фонд	1	Фактично відпрацьований робочий час
2	Вихідні та святкові дні	2	Час не використаний з поважних причин
3	Табельний фонд (гр.1 – гр.2)	3	Втрати робочого часу
4	Чергові відпустки		
	Максимально можливий фонд робочого часу (ММФ) (гр.3 –гр.4.)		Максимально можливий фонд робочого часу (ММФ) (гр.1+гр.2+гр.3)

Таблиця 7.4 - Показники вимірювання продуктивності праці

Показник	Методика розрахунку	Економічний зміст
Середньорічний виробіток продукції на одного працівника	Відношення річного обсягу виробленої продукції до середньооблікової чисельності персоналу основної діяльності	Характеризує середній обсяг продукції, виробленої одним працівником за рік, величина якого залежить від виробітку продукції одним робітником і частки робітників у чисельності працівників
Середньорічний виробіток продукції одним робітником	Відношення річного обсягу виробленої продукції до середньооблікової чисельності робітників	Характеризує середній обсяг продукції, виробленої одним робітником за рік, на величину якого впливає середня кількість відпрацьованих днів одним робітником і середньоденний виробіток продукції одним робітником
Середньоденний виробіток продукції одним робітником	Відношення річного обсягу виробленої продукції до загальної кількості відпрацьованих усіма робітниками за рік днів	Характеризує середній обсяг продукції, виробленої одним робітником за день, величина якого залежить від середньої тривалості робочого дня (зміни) і середньогодинного виробітку продукції одним робітником
Середньогодинний виробіток продукції одним робітником	Відношення річного обсягу виробленої продукції до загальної кількості відпрацьованих усіма робітниками за рік годин	Характеризує середній обсяг продукції, виробленої одним робітником за годину, на величину якого впливають фактори, пов'язані зі зниженням трудомісткості продукції, зростанням обсягу виробленої продукції

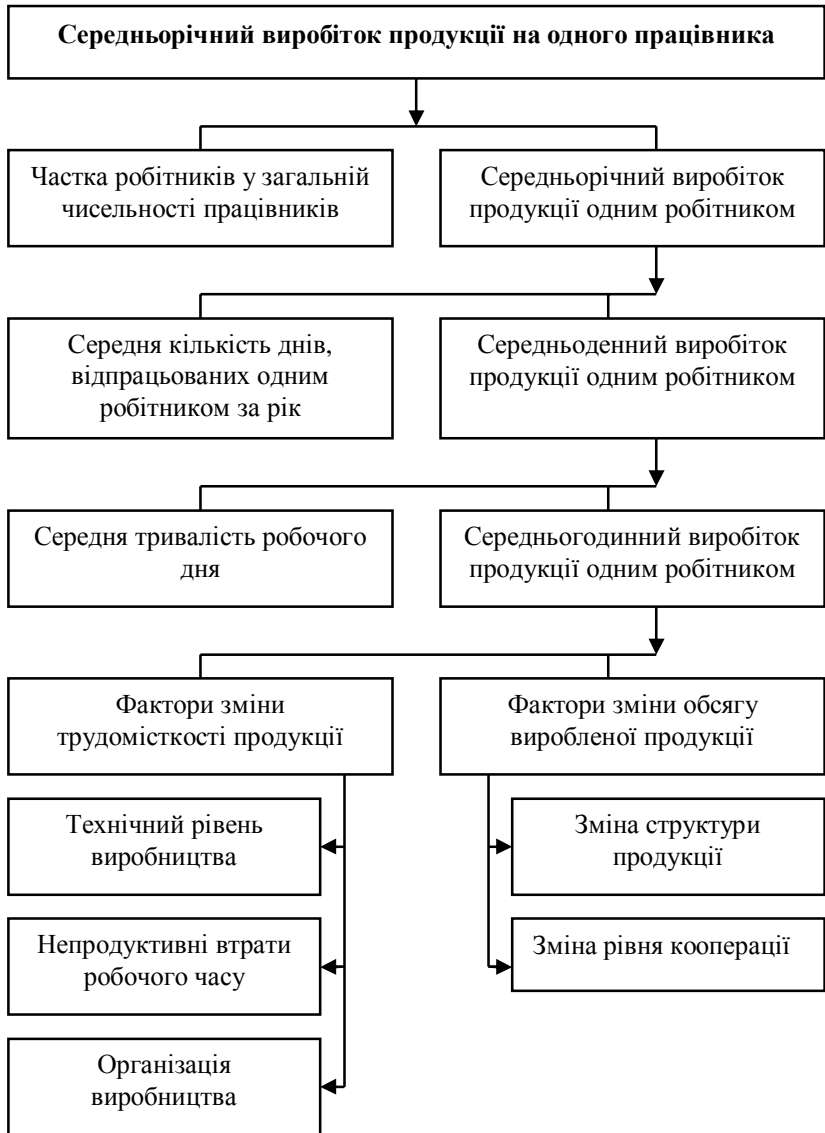

Рисунок. 7.3. – **Фактори, які впливають на середньорічний виробіток продукції на одного працівника**

ТЕМА 8

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансовий стан підприємства характеризується сукупністю показників, що відображають наявність, розміщення та ефективність використання фінансових ресурсів підприємства, його наявні й потенційні фінансові можливості

Суб'єкти аналізу фінансового стану підприємства

Суб'єкти аналізу фінансового стану безпосередньо зацікавлені в діяльності підприємства

Власники (акціонери), інвестори фінансові аналітики на ринку капіталів, кредитори, постачальники, інші контрагенти, конкуренти, держава в особі контролюючих органів, менеджери підприємств, персонал

Суб'єкти аналізу фінансового стану опосередковано зацікавлені в діяльності підприємства

Аудитори, консультанти, консалтингові фірми, фондові біржі, засоби масової інформації, асоціації, профспілки

Рисунок 8.1 - Суб'єкти аналізу фінансового стану підприємства

Рисунок 8.2 – Основні напрями аналізу фінансового стану підприємства

Таблиця 8.1 - Методи проведення оцінки фінансового стану

Найменування аналізу	Сутність методу
Горизонтальний аналіз	Порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом
Вертикальний аналіз	Визначення структури підсумкових фінансових показників з виявленням впливу кожної позиції звітності на результат в цілому
Трендовий аналіз	Порівняння кожної позиції звітності з рядом попередніх періодів і визначення тренда, тобто основної тенденції динаміки показника, очищеної від випадкових впливів і індивідуальних особливостей окремих періодів. За допомогою тренда формують можливі значення показників у майбутньому, отже, ведеться перспективний прогностичний аналіз
Аналіз відносних показників	Розрахунок відношень між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності, визначення взаємозв'язаних показників
Порівняльний аналіз	Як внутрішньогосподарський аналіз зведених показників звітності за окремими показниками підприємства, підрозділів, так і міжгосподарський аналіз показників даного підприємства з показниками конкурентів і середніми галузевими даними
Факторний аналіз	Аналіз впливу окремих чинників на результативний показник за допомогою детермінованих або стохастичних прийомів дослідження

Таблиця 8.2. - Перелік основних індикаторів оцінки фінансового стану підприємства

Показники рентабельності	Показники ліквідності	Показники фінансової незалежності	Показники ділової активності
рентабельність активів	коефіцієнт покриття	коефіцієнт автономії	коефіцієнт оборотності активів
рентабельність капіталу	коефіцієнт швидкої ліквідності	коефіцієнт маневреності власного капіталу	коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості
рентабельність виробництва продукції	коефіцієнт абсолютної ліквідності	коефіцієнт фінансового левериджу	коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості
			коефіцієнт оборотності виробничих запасів
рентабельність власного капіталу	співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	коефіцієнт фінансової стійкості	коефіцієнт оборотності власного капіталу
рентабельність реалізованої продукції		коефіцієнт фінансової стабільності	коефіцієнт оборотності основних засобів

Таблиця 8.3 - Показники фінансової стійкості підприємства

Назва показника	Призначення показника	Оптимальне значення
1	2	3
Коефіцієнт економічної незалежності (автономії, концентрації власного капіталу)	Характеризує частку власного капіталу у загальній вартості майна	$\geq 0,5$
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	Характеризує ступінь участі позикового капіталу у формуванні активів	$\leq 0,5$
Коефіцієнт фінансової залежності	Характеризує ступінь залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування	$< 2,0$
Коефіцієнт фінансування	Показує, яка частка діяльності підприємства фінансується за рахунок власного капіталу	$> 1,0$
Коефіцієнт заборгованості (співвідношення позикового і власного капіталу, фінансового ризику)	Показує, яка частина діяльності підприємства фінансується за рахунок позикового капіталу	$< 1,0$
Коефіцієнт забезпеченості запасів	Характеризує, яка частка запасів фінансується за рахунок власного капіталу	$> 0,8$
Коефіцієнт забезпеченості товарів	Показує, яка частина товарів фінансується за рахунок власного капіталу	$> 0,5$
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів	Показує, яка частина оборотних активів фінансується за рахунок власного капіталу	$> 0,5$
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у валюті балансу	Характеризує частку вартості основних засобів у валюті балансу	0,3 - 0,5
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів і запасів у валюті балансу	Характеризує частку вартості основних засобів і запасів у валюті балансу	0,8

продовження табл. 8.3

1	2	3
Коефіцієнт маневреності	Показує, яка частка власного капіталу вкладена у найбільш мобільні активи	$\geq 0,5$
Коефіцієнт довготермінового залучення коштів	Характеризує, яка частка діяльності підприємства фінансується за рахунок залучення довгострокових кредитів і позик	-
Коефіцієнт інвестування	Характеризує, яка частка основаних засобів фінансується за рахунок власного капіталу	-
Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	Характеризує частку запасів у власному оборотному капіталі, обмежує свободу маневру власним капіталом	-
Коефіцієнт покриття запасів	Показує, скільки припадає «нормальних» джерел фінансування на 1 грн. запасів	-
Коефіцієнт фінансової стійкості (I)	Характеризує частку стабільних джерел фінансування у їх загальному обсязі	-
Коефіцієнт короткострокової заборгованості	Показує частку короткострокових зобов'язань у загальному їх розмірі	-
Коефіцієнт фінансової стійкості (II)	Показує, яка частина поточних зобов'язань може бути погашена власним капіталом	≥ 1
Коефіцієнт фінансового левериджу	Свідчить про залежність підприємства від довгострокових зобов'язань	$< 0,25$
Коефіцієнт нагромадження амортизації	Свідчить про ступінь зносу основних засобів	-
Коефіцієнт придатності основних засобів	Свідчить про ступінь зносу основних засобів	-
Коефіцієнт покриття відсотка	Свідчить про потенційну можливість погасити позику	-

Таблиця 8.4. - Показники ліквідності підприємства

Назва показника	Призначення показника
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Показує, яка частина поточної заборгованості підприємства може бути погашена негайно на дату складання звітності
Коефіцієнт термінової ліквідності	Показує, яка частина поточної заборгованості підприємства може бути погашена за рахунок готівки та очікуваних надходжень від дебіторів
Коефіцієнт загальної ліквідності	Дозволяє виявити, в якій мірі поточні активи покривають поточні зобов'язання підприємства
Коефіцієнт ліквідності запасів	Показує, в якій мірі матеріальні цінності покривають поточні зобов'язання підприємства
Коефіцієнт ліквідності коштів у розрахунках	Показує, в якій мірі очікувані надходження від дебіторів будуть використані для погашення поточних зобов'язань підприємства
Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	Показує, який розмір кредиторської заборгованості припадає на 1 грн. дебіторської
Коефіцієнт мобільності активів	Показує, яку частку в активах підприємства займають оборотні активи
Коефіцієнт співвідношення активів	Показує рівень співвідношення між оборотними та необоротними активами підприємства

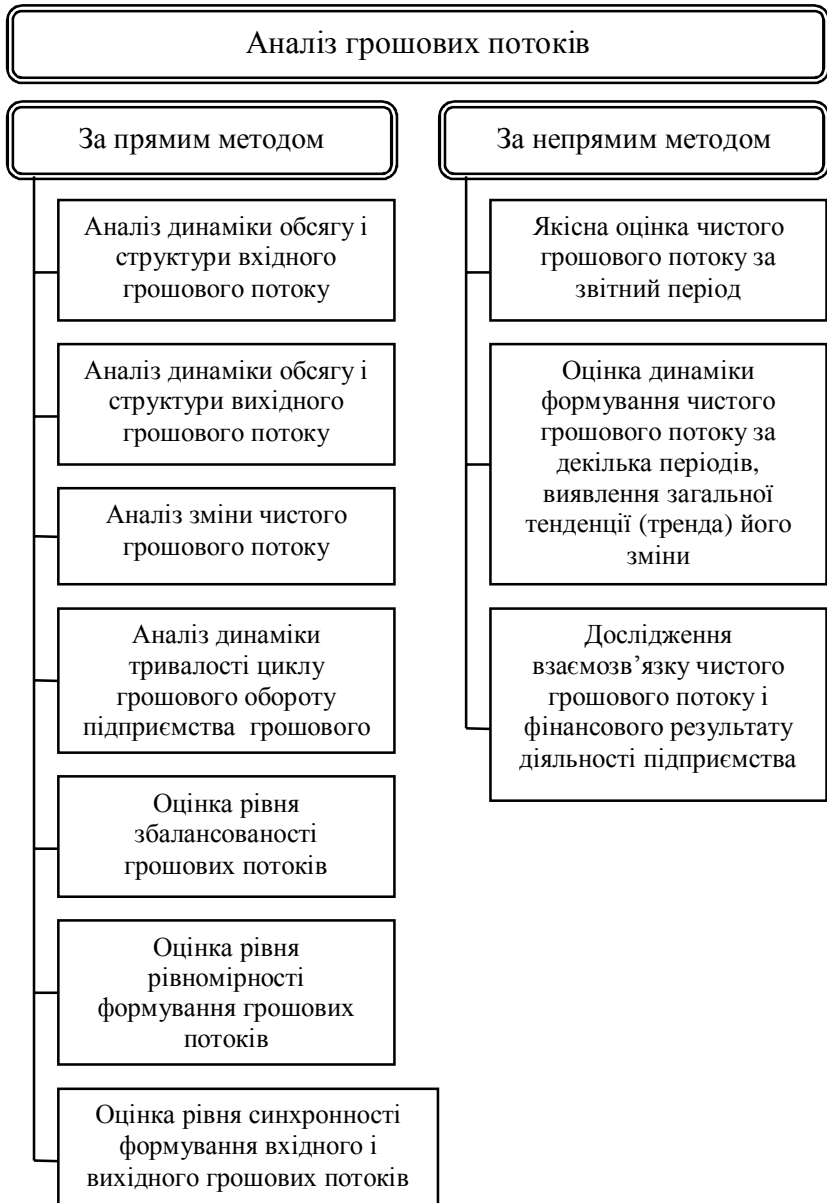

Рисунок 8.3. – Напрями аналізу грошових потоків із застосуванням прямого і непрямого методів

ТЕМА 9

АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансовий результат господарювання підприємства, що виступає у формі прибутку або збитку, відображає ефективність його операційної, фінансової, інвестиційної діяльності та служить основним критерієм стратегії суб'єкта господарювання.

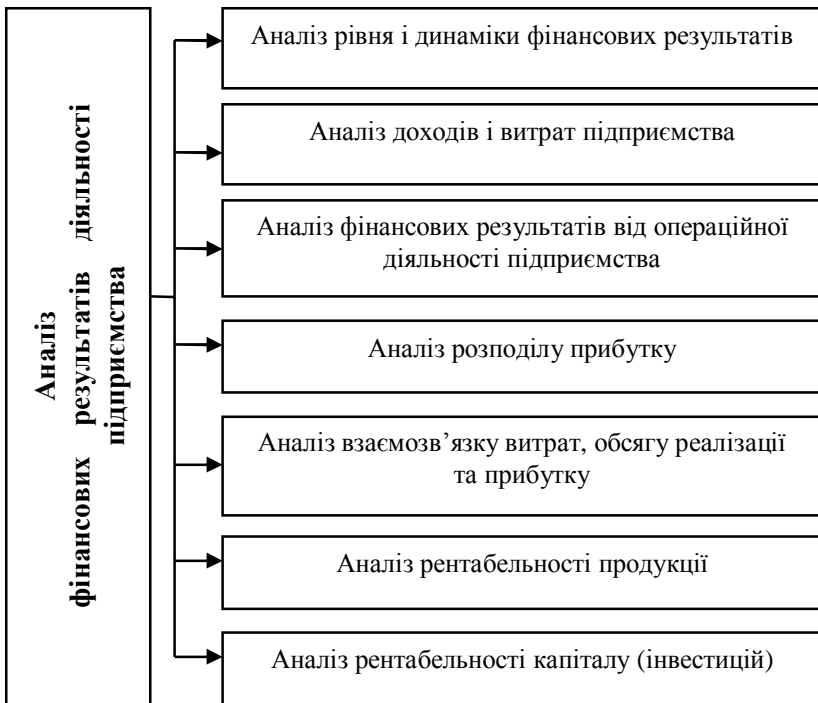

Рис. 9.1. - Основні напрями аналізу фінансових результатів діяльності підприємства

Основні завдання економічного аналізу фінансових результатів діяльності підприємства

- ✓ систематичний контроль за формуванням фінансових результатів діяльності підприємства;
- ✓ аналіз та оцінка рівня і динаміки показників фінансових результатів;
- ✓ виявлення впливу об'єктивних і суб'єктивних факторів на фінансові результати;
- ✓ дослідження напрямів, структури та ефективності використання прибутку;
- ✓ визначення резервів зростання суми прибутку та рівня рентабельності, розроблення рекомендацій щодо їх використання.

Рисунок 9.2 – Основні завдання аналізу фінансових результатів

Рисунок 9.3 - Основні групи факторів, що впливають на фінансові результати діяльності підприємства

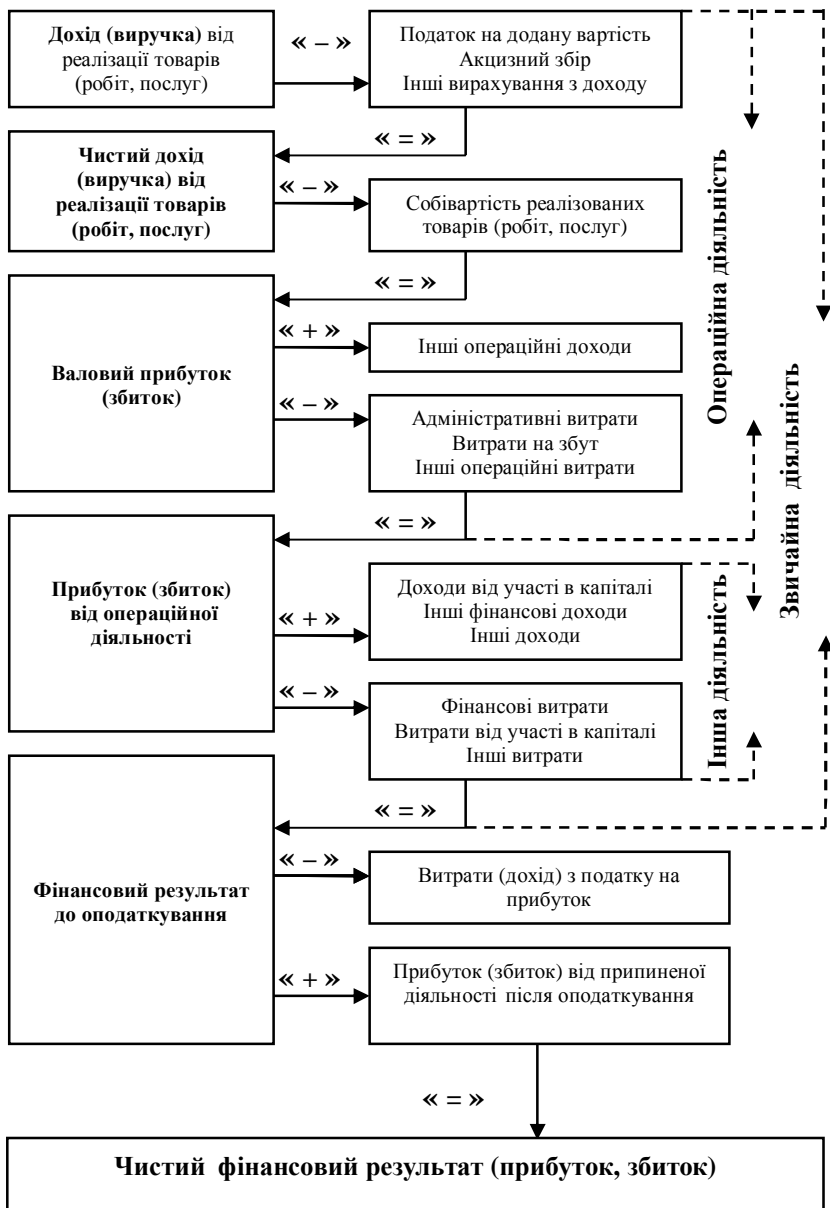

Рисунок 9.4.– Формування фінансових результатів підприємства

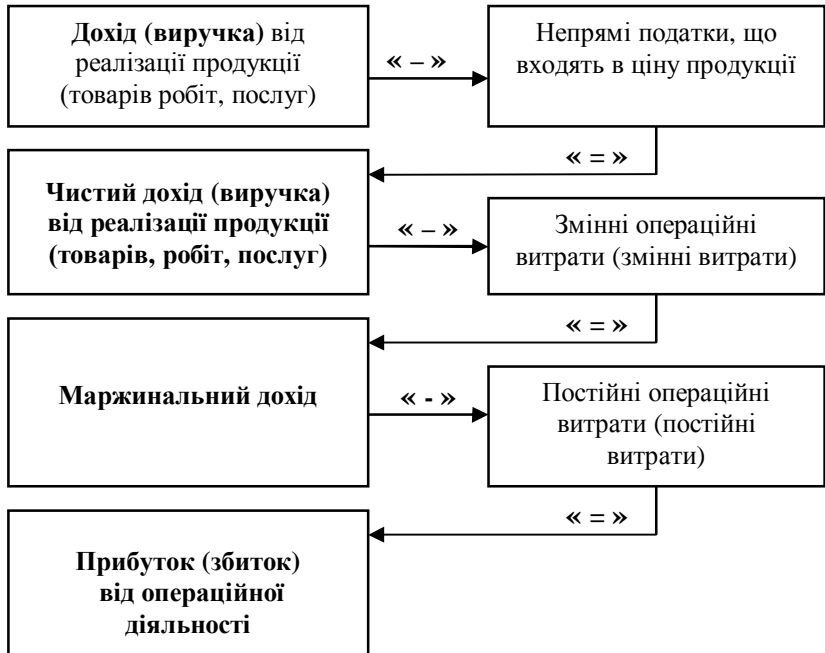

Рисунок 9.5 – Формування прибутку від операційної діяльності, що базується на розподілі витрат на змінні та постійні

Припущення і обмеження, що покладені в основу аналізу взаємозв'язку «витрати - обсяг – прибуток»

- ✓ обсяг виробництва продукції дорівнює обсягу її реалізації;
- ✓ сукупні витрати та дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) є лінійною функцією виробництва продукції;
- ✓ усі операційні витрати поділяють на змінні та постійні;
- ✓ постійні витрати не залежать від обсягу виробництва (реалізації) продукції лише за умов релевантного діапазону діяльності підприємства та в межах короткого проміжку часу;
- ✓ змінні витрати змінюються прямо пропорційно до обсягу виробництва продукції в межах релевантного діапазону діяльності підприємства;
- ✓ фактором витрат і доходів є лише обсяг виробництва і реалізації продукції, а решта факторів не змінюються протягом періоду, що аналізується;
- ✓ аналіз можна застосовувати за умов виробництва одного виду продукції або незмінного співвідношення між обсягами виробництва (реалізації) при виробництві декількох видів продукції.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Аналіз господарської діяльності : навч. посіб. / за аг. ред.. І.В. Сіленко, Т. Д. Косової. – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 384с.
2. Бабець Є.К., Горлов М.І., Жуков С.О., Стасюк В.П Теорія економічного аналізу. Навч. посіб. – К.: ВД «Професіонал», 2007. – 384 с.
3. Баканов М.И., Мельник М.В., Шеремет А.Д. Теория экономического анализа: Учебник. / Под ред. М.И. Баканова. – 5–е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 536 с.
4. Бойко Л.О. Організація та методика економічного аналізу : навч. посіб. для бакалаврів всіх напрямів підготовки. – Одеса, ОДЕУ. – 2010. – 351 с.
5. Грабовецький Б.Є., Економічний аналіз : навч. посіб. – К. : Центр учбової літератури, 2009. –256 с.
6. Кіндрацька Г.Ш., Білик М.С., Загородній А.Г., Економічний аналіз: теорія і практика: Підручник / За ред. проф., А.Г. Загороднього. – Вид. 2–ге, перероб. і доп. – Львів: “Магнолія 2006”, 2008. – 440 с.
7. Козак, І. І. Економічний аналіз: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. І. Козак; Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - 2-ге вид. – Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2010. – 217 с.
8. Косова Т.Д. та ін. Організація і методика економічного аналізу. Навч. посіб. / Косова Т.Д., Сухарев П.М., Ващенко Л.О. та ін. – К.% Центр учбової літератури, 2012. – 528 с.
9. Ковальчук, Т.М. Теорія економічного аналізу : навч.-метод. посіб. / уклад. Т. М. Ковальчук; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці : Рута, 2008. – 327 с.
10. Кожанова, Є. П. Економічний аналіз : навч. посіб. / Є. П. Кожанова [и др.] ; Харківський національний економічний унт. – 3-є вид., допр. і доп. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2009. – 344 с.
11. Корінько, М. Д. Контроль та аналіз діяльності суб'єктів господарювання в умовах її диверсифікації: теорія, методологія, організація : [моногр.] / М.Д. Корінько – К. : ІВЦ Держкомстату України, 2007. – 429 с.
12. Купалова, ГЛ. Теорія економічного аналізу: навч. посібник / Г. І. Купалова. – К: Знання, 2008. – 639 с.

13. Лазаришина І.Д. Економічний аналіз в Україні: історія, методологія, практика. – Рівне : НУВГП, 2005. – 369 с.
14. Лазаришина, І. Д. Методологія та організація економічного аналізу: навчальний посібник. [моногр.] / І. Д. Лазаришина. / Український держ. ун-т водного господарства та природокористування. – Рівне : УДУВГП, 2004. – 112 с.
15. Любушин Н.П., Лещева В.Б., Дьякова В.Г. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия: Учеб. пособие для вузов / Под ред. проф. Н.П. Любушина. – М.: ЮНИТИ–ДАНА, 2009. – 471 с.
16. Мошенський С.З., Олійник О.В. Економічний аналіз: Підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. / За ред. д.е.н., проф., Ф.Ф.Бутинця. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП “Рута”, 2007. – 704 с.
17. Мних, Є.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: підручник / Є. В. Мних; Київський національний торговельно-економічний ун-т. – К., 2008. – 412 с.
18. Організація і методика економічного аналізу: Навчальний посібник / Г.І. Андреева, В.А. Андреева. - Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. - 353 с.
19. Петряева, З. Ф. Організація і методика економічного аналізу : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни/ З. Ф. Петряева, Г. Г. Хмеленко; Харківський національний економічний ун-т. – Х. : ХНЕУ, 2009. – 236 с.
20. Попович, П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: підручник / П. Я. Попович. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2008. – 630 с.
21. Прокопенко, І.Ф. Методика і методологія економічного аналізу: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / І. Ф. Прокопенко, В. І. Ганін. – К. : ПУЛ, 2008. – 430 с.
22. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. – К.: Знання, 2005. – 662с.
23. Серединська В.М., Економічний аналіз : навч. посіб. / В. М. Серединська, О.М.Загородна, Р.В.Федорович. – Тернопіль: Видавництво Астон, 2010. – 623 с.
24. Тарасенко, Н. В. Економічний аналіз : навч. посібник для студ. вищ. закладів освіти / Н. В. Тарасенко. – Л. : Новий Світ-2000, 2008. – 344 с.
25. Тринька Л.Я., Економічний аналіз: навч.-метод. посібник. / Л.Я. Тринька, О.В. Липчанська. – К.: Алерта, 2013. – 568 с.
26. Цал–Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: Підручник. – Київ:

ЦУЛ. 2008.– 566 с.

27. Чигринська, О.С. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. [Текст] / О.С. Чигринська, Т.М. Власюк. - К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 232 с.

28. Чумаченко, М.Г. Економічний аналіз: навч. посібник / М. А. Болюх [та ін.]; ред. М. Г. Чумаченко; Київський національний економічний ун-т. - 2.вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2003. – 555 с.

29. Черниш С.С. Економічний аналіз : навч. посіб. / С. С Черниш – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 312 с.

30. Шпанковська Н. Г. Аналіз господарської діяльності: теорія, методика, розбір конкретних ситуацій. : навч. посіб. / Н.Г. Шпанковська, Г.О. Король, К.Ф. Ковальчук [та ін.] ; за ред. К. Ф. Ковальчука – К. 2012. – 328 с.

Навчальне видання

АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Методичні вказівки у схемах, формулах та таблицях
для студентів напряму підготовки 6.030601 «Менеджмент»

Укладачі:

ГАРКУША Надія Миколаївна
ГАРКУША Наталія Миколаївна

Підп. до друку 04.06.2015 р. Формат 60x84^{1/16}. Папір офсетний
Друк ксерографічний. Умов.друк. арк. 7,1 Обл.-вид. арк.
Наклад 50 прим. Замов. №
Надруковано ТОВ «Видавництво «Форт»
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців
ДК № 333 від 09.02.2001 р.
61023, м. Харків, а/с 10325. Тел. (057)714-09-08